

140
1965

JAMGJZA

11
1965

ქვენი ქვენი ქვენი ქვენი ქვენი!

3. 0. ლენინის სახელობის
საკავშირო პიონერთა
ორგანიზაციის ცენტრ-
ში უპირი საბავოს მიმართვა

ნორჩო პიონერობა!

ორი წლის შემდეგ ჩვენი საყვარელი სამშობლო — საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი ზემოთ აღნიშნავს დიდი ოქტომბრის ორმოცდაათი წლისთავს.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის ორმოცდაათი წლის აღსანიშნავად დიწყო ჩვენი ქვეყნის პიონერთა რაზმეულების მუშაობის საკავშირო დათვლიერება.

საბჭოთა პიონერებს მრავალი სასარგებლო და კარგი საქმე აქვთ გაკეთებული სამშობლოს საკეთილდღეოდ.

საიანო-შუშენსკოვს ჰიდროელექტრო სადგურისა და დამკვერლური კომკავშირული მშენებლობისათვის ასოხით ტონა ჯართის შეგროვებისათვის თქვენ მალღობას გისდიან მუშები და მშენებლები.

თქვენ მრავალი უცნობი გმირის სახელი გააცანით ხალხს, შექმენით საბრძოლო დიდების მუზეუმები, აღმართეთ ძეგლები და ობელისკები. ამისათვის მალღობას გისდიან ომის ვეტერანები, გმირთა დედები.

თქვენ მეგობრობას განამტკიცებდით ყველა ქვეყნის ბავშვებთან, ამათთვის უზგანვილით მებრძოლ ვიტანამსა და გმირთა კუბას, ხმას იმადლებდით გმირების — მშვიდობის მებრძოლთა დასაცავად.

„პარტიასთან ერთად, მთელ ჩვენ შემოქმედებასთან ერთად!“ — ამ ლოზუნგით ცხოვ-

რობდით და შრომობდით პიონერთა რაზმეულები. მათ შორის საუკეთესო აქტიური მუშაობისათვის, თაოსნობისა და გამჭიკბობისათვის შეტანილი არიან ვ. ი. ლენინის სახელობის საკავშირო პიონერთა ორგანიზაციის საპატიო წიგნში. მათ ნება მიეცათ თავიანთი სკოლის თავზე აანთონ ილიის წითელი ვარსკვლავი. იწყება დათვლიერების მეორე წელი. რა არის თქვენი მთავარი ამოცანები?

ყველა პიონერს ახსოვს, რომ ცოდნის გარეშე არ აიგება კომუნიზმი. ნამდვილი ლენინელი არ შეიძლება იყოს უცოდინარი.

ყოველ სკოლაში შექმენით საყოველთაო სწავლების საგუშაგო, აჩერეთ თქვენი ტოლი არ უნდა დარჩეს სკოლის გარეშე. კომკავშირელებთან ერთად შეავსეთ საყოველთაო სწავლების ფონდი. დაეხმარეთ სწავლამ ჩამორჩენილებს სკოლაში, პიონერთა მოქმედების ზონაში, მზრუნველობა გაუწიეთ პირველკლასელებს.

გააცანით მათ მშობლიური სკოლის ტრადიციები, დეკლარირებულ მასწავლებლებს გახანგრძლივებული დღის ჭკუფებში შექმნაში, იმუშავეთ ამ ჭკუფებში პატარებთან.

თქვენზე ბევრი რამ არის დამოკიდებული, ნორჩო პიონერებო, რომ თითოეული თქვენი ამხანაგი გატაცებული იყოს მეცნიერებით, ჰქონდეს ძიების სურვილი, იყოს ცოდნის მოყვარე. მასწავლებლებთან ერთად

შექმენით სხვადასხვა საგნობრივი წრეები, გამართეთ ოლიმპიადები და გონებამახვილთა ტურნირები, გახსენით ცოდნისმოყვარულთა კლუბები.

დაე, თქვენი რაზმებისა და რაზმეულების მეგობრები გახდნენ ინჟინრები, მეცნიერები, ექიმები, ავტონომები, რომლებიც თქვენს წინაშე დიდ მივცნიერების ზორიონტს გადამხლიან. შეასრულეთ სამეცნიერო-კლკვეითი ინსტრუქციების, ლაბორატორიების, ბიბლიოთეკების დავალებები.

წიგნისმოყვარულბო, წიგნის ზღვის მწვერებო დაიწყეთ მოგზაურობა წიგნებისა და ჟურნალების ფურცლებზე, გამოუშვით ლიტერა-

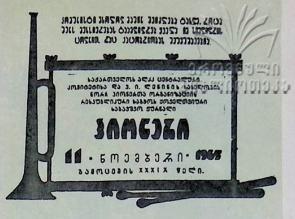
ტურული ფურცლები, მოაწყვეთ გამსვლელი ბიბლიოთეკები, წიგნის მაღაზიებთან შექმენით წიგნის ნორჩ დამტარებელთა საგუშაგოები, მხარულად და საინტერესოდ გაატარეთ თქვენი დღესასწაული — საბავშვო წიგნის კვირეული.

„შენ გიძღვნით, სამშობლოვ, ჩვენს ცოდნას — ჩვენს მთავარ შრომას!“ — ამ დევნილი უნდა იმუშაოს რაგულბემა, რაზმბემა, რაზმეულებმა.

შენს ორგანიზაციაში თითქმის მხ მილიონი პიონერი არის. ყოველწლიურად საუკეთესო პიონერებს რეკომენდაცია ეძლევათ ლენინურ კომკავშირში შესასვლელად. მათ ცვლიან ოქტომბრელები. კომკავშირმა თქვენს, პიონერებს, მოვანდოთ ოქტომბრელებზე ზრუნვა, რომ აღწარმოთ ისინი ილიჩის ღირსეულ შვილიშვილ-

ბად. მიაღწიეთ, რომ თითოეული პიონერული რაზმი გახდეს ოქტომბრელების ნამდვილი მეგობარი. გააცანით მათ ვ. ი. ლენინის ცხოვრება და მოღვაწეობა, პიონერთა ორგანიზაციის ისტორია და ტრადიციები, დაეხმარებთ ოქტომბრელთა წესების შენარებაში. პატარებისათვის გამართეთ მხარული დღესასწაულები, თამაშობანი, გართობა. ყოველ ოქტომ-

ბრელთა რაზმს თავისი სათამაშო მოუნდა, თავისი თოქნიების თეატრულად ჰქონდეს. დაინტერესეთ პატარები ფიკულტურით, მოაწყვეთ მათთვის ექსკურსიები და ლაშქრობანი. დათვალბერებში ის რაზმი და რაზმეული გაიმარჯვებს, სადაც პატარები ნამდვილი პიონერული შრომუნელობით არიან გარემოსილინი.

ცენტრალური საბჭო ყოველი რაზმეულის განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს ორ ამოცანაზე: ეს არის სწავლა და პატარებზე ზრუნვა.

გულდასმით გაეცანით რაზმეულში დათვალბერების შიგორ წლის ამოცანებს, გამოღიეთ პიონერული საქმეების დასაწვარად, შეადგინეთ კონკრეტული გეგმა. ყოველმა რაზმეულმა ბეით უნდა მოჰყოლოს ნამდვილ, საბრძოლო საქმეებს.

საბჭოთა კავშირის პიონერებო! ამ დათვალბერების მეორე ეტაპს სტარტი, როგორც იცით, მ ოქტომბერს — კომკავშირის III ყრილობაზე ვ. ი. ლენინის სიტყვის გამოცვლის დღეს მიეცა. ფინიში 1968 წლის 10 მაისს — პიონერთა ორგანიზაციის დაბადების დღეს. გზა მშვიდობისა, ძვირფასო ბავშვებო!

კომუნისტური პარტიის საქმისათვის საბრძოლველად იყავით მზად!

ყვ

პიონერი

უბნის ბიჭების მიტოვა-მოთქმის საგანს წარმოადგენდა. გაბოს სახლს იქით წინათ პატარა გორაკი იყო. ის გორაკი მწვენილებმა მოშალეს, მოასწორეს და სათამაშო მოედანად გადააკეთეს. ამხუე კარე სარკავის ვინ მოითხოვრებდა მთვესუთა უბნის ბიჭებისათვის; მაგრამ ბიჭებს, ბურთის გახურებელი თამაშის დროს, არ შეიძლებოდა ასულივით არ მოვლენოდნენ მოხუცი თემი. გაბოს ირქვლი ჯიხი ეტარა მუდამ, ხმალივით იქნევდა და ყვიროდა: —მშვიდად სიკვდილს არ მაცლითო, —ეგონა, —მეზობლებმა განებებ მომიწყვეს ეს საჯოჯოხეთი, რადგან ჩემი გასახლება უნდათო. დღე ერთი იყო და, ბარე ათ საჩივრს წერდა. მთელ უბანს აცლებდნენ ჰქონდა. დიდსა თუ პატარაში თავის მტერს ხედავდა; არა ვინ არ მეზობლობდა და არავინ არ უყვარდა.

როცა თენგი მოედანს მიუხალვდა, გაუკვირდა, —ბიჭები მწვენილობიდან მოტანილი აკურებზე ისხდნენ.

—რატომ არ თამაშობთ? —იკითხა მან.

—ვთამაშობდნენ... მაგრამ ბურთი გაბოს უსოში გადავადგირდა.

თენგიც ბიჭების გვერდით მოკალა-თალს.

მან გავლადწყვეტილ დახედა თავის ფეხსაგულლებს. ესენი საგანგებოდ, ბურთის სათამაშოდ ჩაიყვანა და ასლა ფეხისგულს სწავილს.

—თუ იცი, გაბო სახლშია? —იკითხა თენგი.

—ვინდა არ იყოს, რა... ისეთი ძალლო მკაცრ... არ გასძიხვს, იმ შემოდგომასუ, წვიმას თუ უკბინა?

—მიოდით, ვთხოვით, —თქვა ვიდაცამ.

—მივიინე რაღა! —ხელი ჩაიჭინეს ბიჭებსმა.

—მაშაჩემ ვეტყვა, მაშაჩემი მილიცილია.

—გაბოს, მილიციისა კი არა, შვილების ხათრი არა აქვს.

—ვისი იყო ბურთი? —იკითხა თენგი.

—საზახი.

—კარგი ბურთია. მაგ ბურთით არ მოვეგუეთ ჭობულეთის ქუჩის ბიჭებს? ცხვირდაწყებულმა და ლოყებგაბეჭდილეთებულმა თოდნე ღრმად ამოისუნდა.

ბოლოს თენგიმ თქვა:

—ჩნებ ძალიან როგორმე გაიტყუეთ? მე გადავებეძიე. თუ გაბო შინ არაა, არაფერი არ მომივა.

—შინ რომ არაა, ნამდვილად ვიცი, —წამოძახა წოწოწა გვიამბ. იგი თენგივც ერთი წლით უმცროსი იყო და

მესამე კლასში სწავლობდა. თვალები დაუცივებდა. —მამ, გაგიტყუეთ? რომ შემიშინდეს?

—რატომ შემეშინდებთ? —გაიოცა თენგი. —შენ შეგმინდებოდა? —მიუბრუნდა ცხვირდაწყებულ თელს.

თელმ თავი გააქნია.

—შენ შეგმინდებოდა? —ასლა აულაუდა ბესოს მიუბრუნდა თენგი. ბესოსმა გააქნია თავი. თენგიმ გაიკიშა. იგი ბიჭებს შორის ყველაზე ტანდაბალი იყო და ყველაზე დიდი უფლებების საჩვენებლობდა. რა უნდა მომხდარიყო ბარესის ქუჩაზე ისეთი, რომ მას არ სცილდოდა. ბიჭები პატკიანეში წარმოიდნენ —გასულ წამთარს მან ხომ ორი უხარამზარი ქამბალა დაიჭირა და ყველაზე გამოცდილი მეთვესებეც გააკვირვა. თენგის ოქრო გული ჰქონდა —ამაყი, ნაზი და მოსიყვარული, —სწორედ ისეთი, მეთვესე ბიჭებს რომ ხიზბლავს. მერე კიდევ, მის დაძარღვეულსა და გახმად სხეულში იხილდნა ძალა იყო იზოდნე, რომ მთელ უბანში თანატოლი კი არა, მასზე ბევრად უფროსივერ გაუბედავდა რაბეს.

სამოქმედო ეგება სწრაფად შეადგინეს: აულაუდა გვიც და თელი ვუოს უკანა მხრისაკენ გაიტყუებდნენ თელს, სანდრო და მალხაზი თენგის დოზეზე ასეულნი დაემხარებოდნენ. წირასმა თვალთვალს დაეკალა. ბიჭმა ამოწვევლი ხალხი შერკალში ჩაიტანა და გაღაგანზე აფორთხდა. გადაიხედა. ძალი არ ჩანდა. ესო ორად გაეყუთ. ერთ ხმასეს ბოსტანი იყო, მყოფე მხარეს —ხილის ბალი. ხეთა ძირებს მრავადადარდა მოსდევოდა, და ბიჭმა შენიშნა, რომ მრავალძარღვას ფოთლებს შორის, აკა-ეწიწივე ვაშლები ეყარა. ბიჭი კიტრის ფარჩხს დაემხიჯა და ფრთხილად ჩახს-ტა. ბურთი ვაშლის ხის იქით ეგდო. ბიჭი მოკუნტა. თავი მხრებში წაშალა და სწრაფად, მაგრამ ფრთხილი ნაბიჯით გაუმართა ბურთისაკენ. არავითარი სავტეო ჩქამი, არავითარი შრიალი... ბიჭმა ცალი თვალი გააპარა სახლისაკენ. სახლის წინ ხის ვეგბა კასრი იდგა. კასრსა და ღობეს შორის ბაღე შრეოდა. ბიჭი დაიღუპა, დასწყდა ბურთის, იფიქრა, —ღობის იქით გადავადგებო, —გასწორდა და გაემუდგა: მის წინ გაბოს ვეგბერთელა ნაგავი იდგა.

—იჩქარე, —მოესმა თენგის მალხაზის ხის. ძალი იაფხორბა, დიდი, ფალაშენა ხურები გააპარტყუნა და კბილები დააკირთა.

—თენგი! —დაუძახეს ქეჩიდან. —თენგი, გაბო მოდის! —ამან თითქოს გამოაფხიზლა ბიჭი, დაწინეულად მიმოიხი-

და, მერე სწრაფად შემობრუნდა და გალაღისკენ გაიქცა... ის ყოი-კიტრის ფარჩხს კაცად აყყოლოდა, რომ ფარჩხმა უტყუნა და მიწაზე გაშალა. ძალდა დაეყუდა. მერე გაბოს ხმაეც გაიანა: „ეეი, მურა, ეეი... პატრ, შე უნაშუსოე, პატრ, შე ქურბობაცაცა... ეეი, მურა, ეეი!“ ბიჭს ვეგბეში გოროხი მოხვდა, წამოფარდა, იფიქრა, —ეგებ გადავანსწროო, —მაგრამ მოტყუდა. გაბო ხალათში ჩაავლო ხელი და მოქაჩა... თენგის ბურთი გაუვარდა ხელიდან.

• • •

—მაგრად მოგატყა? —კბითხეს ბიჭებსმა.

—არა, არც ისე, —იცრუნა თენგი.

—დედა არაფერს გეტყვის, მარგალი რომ დედავთ?

—შივივინებს რამეს. ბურთი მართლა დაგვიტოვა?

—ჰო, ნაკუწ-ნაკუწად აქვია. არ იყი, რა კაცია!

—მიხსლება.

—მიხსლ კი არა, ძოლოია.

—ძალზე უფრო უარესია. მის ძალეს ისე მაგარად არ უტყებია, როგორც მაგან ამხარტყა. წვივებზე ცაცული მიკლდა თითქოს.

ბიჭები ერთ ხანს ნავეების შემკეუბელ სახელისწინში ისხდნენ. როცა სადლობის დრომ მოატანა, და შეუქრის კომეგე სა-შეჯერ დაშარტყის ზარს, „სალამონდეო!“, —უხთრეს ერთმანეთს, თან პირთა დადევ —გაბოს უსოში მოხმადარა ამბავი არავის გაუგებნოლოთ. მაგრამ იმ დღის შემდეგ ქუჩაში გამოსულ თენგის მეზობლები მოსვენების არ აძლევდნენ:

—იმ კვირა დღეს ვინ გეცმა, თენგი?

—არავინ.

—ბურთი ვინ დაგიტარა, თენგი?

—არავინ

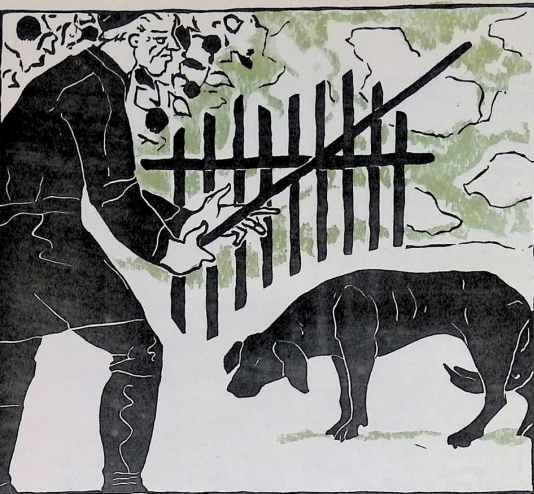
—შარგალი ვინ შემოგახანა, თენგი?

—სუე მჭონდა.

—გაბომ გაგიმეტა ხომ?

—ტყუილია, გაბო თვარბითავა იმ ნანახავს, —მწიფად იტყუდა თენგი.

გაეფარა ერთი თვე. მოვიდა სექტემბერი და ბიჭებსმა ჩანთები მოძებნეს. სექტემბერში ვეგბეში მოიტანა. საკლისა-გან თავისუფლად დროს პარბიულის ქუჩის ბიჭები უპატრონოდ მიტოვებულ ნავეის შემკეუბელ სახელისწინში იყრიდნენ თავს. აშაშაშდნენ ციკარისფრთიან სატყუარებს, რადგან ხანგრძლივი წვიმების მერე წვილილი სტავრილევის ქარავნები მოაწყდებოდა ნაპირს. გულგოროს გაბოს იმეკათად თუ გაიხსენებდნენ.

მოვეცე, თავი ფეხებს შორის ჩაერვი და ვშეოდა, საცოდავად ვშეოდა. სახე-სან გაბო ვაალებდა ჭიჭიარს, თავისი განუყურელი ბზის ჯოხით გამობრძანდებოდა გარეთ, „შენ ისევ აქ აგლიხარო?“ — დაუღრიალებდა ძაღლს და მი-სდგებოდა... ბიჭები მოშორებით იდგნენ, უყურებდნენ, როგორ სცემდა გაბო თავის ერთგულ, ზომბორა ძაღლს და გული უკვდებოდათ. „ძაღლს სიარული არ შე-უძლია, იმან კი სახლიდან გამოაგო და სცემს კიდევ!“ — ფიქრობდნენ ბიჭები.

შეოთხე დილით ძაღლი მოედნის ბო-ლოს, სახაგვე ყუთთან მოკალათებულის, სკოლისაკენ მიმავალმა ბიჭებმა მოე-ლო თავიანთი საუზმე მურას მისცეს. მუ-რა აღარ იყო ძველებურად მრისხანე და საშიში. ახლა იგი საცოდავი, ლაქუსა ძაღლის შთაბეჭდილებას სტოვებდა.

გადაწყვიტეს, აქეთობას ისევ გამოე-ვლით მურასთან და საჭმელი მოეტანათ.

პატარა სანდრომ სახლიდან ძველი ჯამი მოარბენინა, წყლით გაავსო და ძაღლს ახლოს დაუდგა.

— ნახეთ, რა ლმობიერად გადმოგვყე-და, — თქვა ბარბიუსის ქურის ბიჭების წინამძღოლმა თენგიშო.

— წამოიდ ჩვენმა, — თხოვეს ბი-ჭებმა.

მურამ კული გააქიციან.

— წამოიდ, ჰო, წამოიდ.

მურამ ყურები დაცვიკტა და დაიწყო-ტუნა.

— არ შეგიძლია, არა? აბა, რა გენათ?

ბიჭებმა თივა დაუგეს და წავიდნენ.

წყნარი და ნათელი საღამო იყო, ოდ-ნავ ფუნთქვალავა, თუმცა ღრუბლები არ ჩანდნენ, რაც იმას მოასწავებდა, რომ საცა იყო გადაიფარება. ძაღლმა თავი მო-არბუნა და აქრას გახედა.

მეორე დღეს იგი წამომდგარი დახვდა ბიჭებს.

— არ იქნება, რომ მივეფერო? — გა-იფიქრა თენგიშო, — რომ მიკბინოს?... არ მიკბენს...“ მიუახლოვდა. ჯერ ზურგზე გადაუსვა ხელი, მერე ყურები გადასწავა. ძაღლს თოვლით დიენარა, სციოდა და თრთოდა...

— წამოხვალ, მურა, ჩვენთან? მოე-ვლით, სახლს გაგიყვებთ, არც საჭმელს მოგაკლებთ. წამოხვალ? ...

ბიჭები მოშორებით დადგნენ. დაუბ-ხეს. ძაღლმა ძლიერ წადა ფეხი. დაი-წავაწავა: არა, ფეხი არ ქონდა მო-ჭტბილი. მაგრამ ძალიან ტკივდა. ბიჭე-ბმა ისევ დაუახსეს. ძაღლი ხტუნვა-ხტუნვით წამოვიდა. ხშირად ისვენებდა.

— დანახეთ, — თქვა ცხვირდა-ტყაპული თედო, — იმ წოპწოპა გაბოს ეზოში რა ლედეო ლებია!

— მამამ მითხრა, მის ღობეს სათო-ფედ არ მივგარო, შივ ელექტრონი გაუ-ყვინაო, — შეაწვედა აყვასუდა გოგია.

— შემოაკვლება მაგ შეჩვიებულს ვილაცა, — დასაკვირდა ქერათმიანი თე-ნგი, და მორჩა, სხვა რამეზე გადაიტან-და საუბარს.

***

შაბათი დღე იდგა, ბარბიუსის ქურის ბიჭებისათვის ყველაზე საუნეკარი დღე. აგურის დაბალი სახლიდან ცეროდნება, ლამაზად ჩაცმული თენგი გამოვიდა. წვიმის შემდეგ ქუჩაში იასანის და შემ-წიფიბელი სამყურას გრუნელი ტრიალე-ბდა. მხარზე ბამბუკის გრძელი ხალსა გა-ედლო. შუა ქუჩაში გაჩერდა. მიმოიხედა და დაუსტვინა. სტვენა მზრანებულური იყო, ძლიერი და შეურყეველი. ცოტა ხნის შემდეგ ბარბიუსის ქურის მოელ სი-გრძეზე ჩამწკრივებულ სახლებში ერთმა-ნეთზე მიყოლებით გაიდო ფანჯრები. ამ ფანჯრებიდან საპასუხო სტვენა მოისმა. ერთი წუთიც და, ქურის კუთხეში ვერძის ყველა წვერი შეიკრიბა. მათაც ბამბუკის

გრძელი ჯოხები ქაჩნდათ. ნავსადგური-საკენ აპირებდნენ — იქ ზღვა მუდამ წყნარი იყო და ზღვის მიერ ახალგაიშო-თხრილ ჭრებზე თევზს დაიჭერდნენ.

გაბოს სახლს რომ ჩაუარეს, უცნაური სურათი გადაემაღათ თვალწინ: გაბომ თავისი ზომბორა ძაღლი ეზოს გადმოღმა გამოიყვანა, თოკი შეხსნა და, რაც ძა-ლი და ღობე ქაჩნდა, ფეხებში სწყვიტა. ძაღლმა წვაკეწვაკეი შორთო, მაგრამ აღგი-ლიდან არ დაიძარა. გაბომ ისევ მოიმა-რჯავა თოკი და ისევ აწვაკეწავდა ძაღლი. ბიჭებმა შენიშნეს, რომ ძაღლი კოჭლო-ბდა.

— რას ერჩის ნეტა? — თქვა აყლა-ყულა გოგია.

— ძაღლის გარდა ყველასთან ნარხუ-ბარია და ა, იმასაც მიიდა, — თქვა ქერათმიანმა თენგიშომ.

— ერთი, შემოებრუნდებოდეს და და-ტყმდეს...

— არ დატყამს, რაც არ უნდა იყოს, პატრონია...

ბიჭებმა ერთმანეთს ხელი ჩაკიდეს და ჩაიარეს. როცა თევზაობიდან ბრუ-ნდებოდნენ, გვიანი იყო და წვიმიდა. ძაღლი გაბოს ტიშკრის წინ იწვა.

მთელ სამ დღეს იწვა ასე, კული შე-

ბიჭები ამხნეებდნენ, ეფერებოდნენ, და ასე წვალბით, მოტყუებით, დაპირებებით, შედახილებით მიიყვანეს ნავეების შემკეთებელ სახელოსნომდე.

ჭარი ქროდა. ჭარი მიძვრობდა მიტოვებული სახელოსნოს კედლებში. ხან სასურავიდან ჩამოტირალდებოდა და მტვერს ააყენებდა. ბიჭებმა ფიჩხი მოარბინინეს და ცეცხლი დაანთეს. ძაღლი კუთხეში იწვა, თავი მტკივან თათზე დაიდო და კრუსუბებდა.

• • •

ფოთლები ეყარა ყველგან — სველ ნავეებზე, ეზოებში, სკვერებში. ბიჭები სვეტდნენ ფოთლებს, ახსუსულებდნენ და ტომრებს ავისებდნენ. „ეფროსტატი! აფროსტატი!“ — ყვიროდნენ ბიჭები და საესე ტომრებს ნაპირისაკენ მიათრევდნენ. უზარმაზარი, ბომბორა ძაღლი ბიჭებს ყუფით მისდევდა. მუიანი დღე იყო, უღრუბლო. ბიჭებმა ფრიალოდით გახელეს ბარბიუსის ქუჩა და, როცა ვიწრო ჩინში გავიდნენ, გაბოს შეეფეთინენ.

გაბომ ალმაცერად გადახვედა ბავშვებს. — რა გაყვირებთ? — თქვა მან, — ვერ გაივლით წყნარად?

ბიჭები შედგნენ. დაიბნენ. შეკრთა ბარბიუსის ქუჩის ბიჭების წინამძღოლი თინეო. ძაღლს შესხედა. მიერე გაბოზე გადაიტანა მხერა.

— ოპო, — გაკვირვებით წამოიძახა გაბომ, — აი, თურმე სად ყოფილა ჩემი ძაღლი...

ბიჭებმა უკან დაიხიეს. ვიწრო ჩინი ორად გაიყო, ზღვის მხარეს ბერიკაცი იდგა, ხელში ბზის ჯვრიანი და სილას ჩიჩქნიდა. მეტეოროლოგიური სადგურის მხარეს ბიჭები იდგნენ. ყველა გრძობდა, რაღაც უჩვეულო უნდა მომხდარიყო. დამკვარი ფოთლები გატენილ ტომრებთან მუხა იჯდა. უკან თათებზე ჩაცმულიყო.

— მურია! — დაუძახა ბერიკაცმა, — მურია!

ძაღლი წამოიშარა. კუდი ააჩივინა. ადგილზე მოუსვენრად დატრიალდა, ბიჭებს მოხედა, აწვავწავდა.

— მურია, მოდი აქ, მურია! — ასლა ბრძანება გაისმა გაბოს ხმაში.

ძაღლი დამორჩილდა.

ბიჭები მიბრუნდნენ, ღობეს გადაეკლდნენ და გაიტყნენ. მიბობდნენ დიდხანს, მიბობდნენ უკან მოუსედავად. გული ამოვარდნას ჰქონდათ. მზე აჭერდა. ბიჭებს დაცხათ, მიტოვებულ სახელოსნოს მიაშურებს და კარები გადარახეს.

უხმოდ იხსდნენ. მერე სახელოსნოს კართან რაღაცამ გაიფაჩუნა და დაიყმუვლა.

ბიჭები გაიტრუნენ.

პატარა თინეო სწრაფად მივიდა კართან, ურდული ასწია და ეზოში გაიჭვრიტა — კართან უზარმაზარი, ბომბორა ძაღლი ატრუსულიყო. ძაღლს ჭადრის ფოთლებსიოდნა ყურები ჭჭონდა ჩამოფლანულა.

ქეპოქოქა

ოქროსფერად ელავს ველი, ბალი რუხად იყურება, მწიფე ხილის მოლოდინში გახსნეს კარი ჯიხურებმა.

ტანთ ვაიძვერს ტაროებმა მზით დამწვარი ახალუნი და საშრობებს მიაშურეს ხრილით და რახარუხით

ჭარხლის გროვას დერეფანი იტყვს დიდი ვაჭირვებით, ბარაქიან შემოდგომის შექხარაინ ცმაწვილები.

ორღობეში ურმის პრიალს უერთდება ხმა სიმღერის: „დაილოცოს მიწის მაღლი, ხარის ქელი, კაცის ხელი“...

ოქროსფერად ელავს ველი, ბალი რუხად იყურება, მწიფე ხილის მოლოდინში გახსნეს კარი ჯიხურებმა.

გიორგი გივაური.

უნდა დახვდეთ, როგორც შეგფერის

დღისით თუ ღამით, შენზე ფიქრობს სამშობლო დიდი, უნდა გახსოვდეს, რომ ღვიძლი ხარ ჩვენი დროების; რამდენი პესი ავაშენეთ, რამდენი ხიდი, რამდენმა სახლმა ჩამოიხსნა ხარაჩოები.

ქვეყნის წესრიგში № 2

შეზარ კვიბიჩვილი

ყველგან, საითაც გაიხედავ, დროშების ტყეა, ცა ფერად ბუმტებს დაუფარავს, გრიალებს მარში, ნოემბერია, მშვიდობის და სიცოცხლის დღეა, მზიან ქუჩებში გამოსულა კაცი თუ ბავშვი.

მწყობრი ნაბიჯით მოხვედნა გამზირს მხედრები, ფუტეებს აისი,

მხატვარი მღვარად ამბობამ

ღედაქალაქს ასე რომ შეენის, ნოემბერია, ამ სიხარულს რა შეედრება. ზეიმობს თავის დაბადებას ქვეყანა ჩვენი.

მიმოიხედ, გაიგონე ხმა საუკუნის, თაობაე ნორჩო, შენთვის დადგა ეს ნოემბერი, დღესასწაულის, არნახულის, გესმის გუგუნო, — შენ გინმობს იგი,

არ მოუხრიათ შენს წინაპრებს არასდროს ქედი, ჯერი შენზეა, ეგ სიმტკიცე შენც გვეალება, განა ამაოდ გაბარია მომავლის ბედი, — იღუმალ კოსმოსს გაანათებს შენი თვალები.

ყველგან, საითაც გაიხედავ, დროშების ტყეა, ცა ფერად ბუმტებს დაუფარავს, გრიალებს მარში, ნოემბერია, გამარჯვების, იმედის დღეა, მზიან ქუჩებში გამოსულა კაცი თუ ბავშვი.

კვირის ზეპირი

305 არ იცის

მას, სახელმწიფოებელ ექიმს, მეცნიერს, თბილისში ბევრი იცნობს, ზოგი — პირადად, ზოგი — მისი შრომებითა და წიგნებით, ზოგს კი, ვისაც შეიძლება არაფერი აქვს საერთო, მაინც გაუგონია მისი სახელი და საქმეები და მოწინააღმდეგეობა...

...ტაქსი თბილისის ერთ-ერთ წყნარ ქუჩას შეუყვამა და შოფერმა ენგელსის ქუჩა № 21-ს დაუწყო ძებნა. ხან აქ შეჩერდებოდა, ხან იქ და მერქალი შუქით განათებულ ნომრებს ვაკვირდებოდა; ბოლოს შოფერმა — ვისთან მიზნობრივად — მკითხა.

— პროფესორ პლატონ შუშინისთან-მეთქი.

— თავიდან ასე გეტყვით, დალოცვილი, შუშინას სახლი ვინ არ იცის. ორ წუთში პროფესორის სახლს მივაძებნით.

პირველი, რაც პროფესორის სამუშაო კაბინეტში შესვლისას თვალში გეცქერა, გუდათვლის ორი დიდობილი ნაბატისა და შავი, საკონცერტო როიალის გარდა, ვახლავთ წიგნები. და, მიუხედავად იმისა, რომ აქ წიგნები ყველგან აწყვიტა: მაკაიდაზე, თაროებზე, კარაღებში, მაინც საოცარი წესრიგითაა ყველგან და საჭირო წიგნები საჭირო ვეგდებს მოძებნას ამ წიგნების პატრონი ალბათ 2-3 წუთზე მეტს არ ანდობდა.

წიგნები: რუსული, ქართული, გერმანული, ინგლისური, ფრანგული, რუმინული ენებზე. ბევრი მათგანის სატიტულო ყდაზე მიძღვნილი გულთბილი, მოკრძალებული წარწერა და ავტორგრაფია: პატრივტეზული კლდეგას... საუცხოო მკვლევარს... ნოვატორს... დიდებულ დაამიანს... ჩვენს მასწავლებელს...

ამ წიგნების ავტორებთან ქართველ მეცნიერს საქმიანი მიწერ-მოწერა და მეგობრობა აკავშირებს.

დიდამაწიხის სხვადასხვა მერიდიანებზე ხვდებიან ეს დაამიანები ერთ-

მანეთს: საერთაშორისო კონფერენციებსა და სიმპოზიუმებზე, სხლომებსა და ყრილობებზე: ამერიკაში, იტალიაში, საფრანგეთში, ბრაზილიაში, რუმინეთში, ჩეხოსლოვაკიაში... და ყოველ ამ შეხვედრაზე, სასარგებლო აზრთა გაცვლა-გამოცვლის საჭიროებაზე, მოუცდელი მიზნებდავად, კვლავ პროფესორი მზადაა საათობით ვესაუბროს...

„მგლის ბილითი“

„მგლის ბილითი“, — ეს იყო ყველაზე საშინელი რამ, რისი წარმოდგენა კი შეიძლება რევოლუციამდელ სკოლაში. თუ მოსწავლე სკოლიდან რიბეზობდა ეგვიპტელებზე, „მგლის ბილითი“, შვიდობითი — მისთვის ყველა სასწავლებლის კარი საზუღამოდ იყო დაკეტილი.

გასაგებია, რომ მარტო ცელქობისათვის (ბიჭები ყოველ დროში ერთნაირად ცელქობდნენ, კიბის მოჭირებზე სრიალებდნენ, ჩანთებს აბურთავებდნენ, ქვებს ისროდნენ, ჩხუბში ერთმანეთს ქურთუკის ღილეხს აგლეჯდნენ; მერე „დამაშავე დაგვი-სახელოთ“ რომ თხოვდნენ, ჯიუტად დღემდენ და ერთმანეთს წარბეჭეტილიან უბეჭედედნენ) მათ სკოლიდან არავინ რიცხავდა. „მგლის ბილითი“ არც მხოლოდ ჩამორჩენილ მოსწავლეთა ხედრი იყო. ამ ბილითის აღმდენნი „განსაკუთრებით სასწორო მოსწავლეები“... და მას, მნებუთქმად ხელ პლატონ შუშინას, „მგლის ბილითი“ მისცეს.

ეს იყო 1909 წელს. იმ დროს განსაკუთრებით საშიში ახალი თარბა იყო, რომელმაც იგრძინო პირველი რევოლუციის აღტყინება და სიხარული, ქარიშხალთან შეხლბით გამოწვეული უსამართლებეობა, როგორც მეფის მთავრობა ვარაუდობდა, არასოდეს აღარ შეურიგდებოდა არსებულ წყობილებას.

აი, რატომ გახშირდა „მგლის ბილითი“. დაიკეტა ყველა სასწავლებლის კარი რევოლუციისთან ნაწიარები მოსწავლეებისათვის.

პლატონს მაინც გაუღიმა ბედმა. სკოლის დირექტორ იოსებ ოცხელიც შუამდგომლობით ის დაბარუნეს სკოლაში, რომლის დამთავრებისთანავე ქაბუკი ოდენში გაემგზავრა. იქ სამედიცინო ინსტიტუტში შევიდა და რევოლუციურ მუშაობაშიც ჩაება.

პლატონი ინსტიტუტის დამთავრებამდე წამოვიდა ოდენიდან. მაშინ დასაველი საქართველოში მუშაობდა ძლიერი ბოლშევიკური ორგანიზაცია, რომელშიც შედიოდნენ მამია ორახლაშვილი, სამსონ მამულია, გიორგი ელისაბედაშვილი, შამშეღღაძე...

პლატონმა მათთან დაიწყო მუშაობა. იგი ქუთაისში ერთობის საჯადმყოფოში ექიმად მოაწვეეს, სადაც ხელმძღვანელობდა პარტიულ ორგანიზაციას. აქ მალე მოეწყო მენშევიკების წინააღმდეგ მასობრივი გამოსვლა.

შეტაკება ბალახვანში მოხდა. აფთიაქის შენობასთან ხელჩართული ბრძოლა გაჩაღდა.

შემიწებულმა მოკლაქებებმა და რაბები გამოკეტეს.

პლატონმა გაიგონა დრიალი: — თავში ჩაარტყი, მოპალო! ეს მისი მისამართითი იყო ნათქვამი. იმ წამსვე თავში მძიმე კონდახი მოხვდა და... დიდი ხნის შემდეგ მოეკო ვაღს.

კარგა ხანს ქუთაისის ციხეში იქდა...

ვალტონ ჯურავლი

დაღა 1921 წელი. და პროფესიონალი რევოლუციონერი პარტიულ მუშაზე იქცა.

ძიებრი და ძორი

პროფესორს შენაინიწავი მესხიერება აქვს. დრო იყოს, თორემ სულ წვილიდა ვიამბოთ იმ პირველი დღეების ამავს. ცოტათი შეგშურდებთ კიდეც, ისე დიდ საქმეებს იყვნენ შეიღებულნი მაშინდელი ახალგაზრდები. ახალ ქვეყანას ამერებდნენ. არ იყო გამოცდილება, ყველაფერი უნდა გვეთობინა საკუთარი ადლით, შენი ხელით, და შენვე უნდა გვეო პასუხი ყველაფრისათვის.

მუშაობა ძნელი იყო. მაშინ რომანტიკას ვწინასწარ არავინ ფიქრობდა. რომანტიკა შეუმჩნევლად, თავისთავად ექსოვებოდა ყოველდღიურობას. ძნელ უზენებზე უხდებოდა მუშაობა.

ახლაც გუშინდელივით ახსოვს: აქ არის საოლო კომიტეტის მეორე მდივანად მუშაობდა. მცირე ჯგუფმა შეთქმულმა მოაწყო, რასაც თურქეთის ჭარის ყოფილი ოციცერი, ერთი აქარბი, ხელმძღვანელობდა.

მერე, ის იყო — სერგო ორჯონიკიძე ჩავდა ბათუმში ამ ამბებთან დაკავშირებით. შეთქმულთა მეთაური თავისი ფეხით მიზარანდა საოლო კომიტეტში...

მაღე პლატონ შუშანი ახალციხისუ გადაიყვანეს სამუშაოდ. აქ მებ სირთულეს წააწყდა.

სასჯელაღე თათრების ბანდები დაღმოდარდენ და მოსახლეობას ძარცვავდნენ.

განსაკუთრებით აქტიურობდა ორი ბანდა, რომლებსაც ქიზბარი და ქორი მეთაურობდნენ.

პლატონი ჩებდა ბანდიტებთან ბრძოლაში. ჭერე ქიზბარი დაიჭირეს.

ტანმორჩილი, ცალთვალა, კარგი მსროლელი და მოჭირთე ქორი უფრო ძნელი დასაჭერი ვახდა. ბოლოს მაინც შეიჭირეს. ციხის კედელი გამოაწვრიდა და გაიქცა. გაიქცა, მაგრამ დროებით — ავასაკების ბანდები გაანადგურეს.

ვარმანიში

1928 წელს, როცა ახალი პარტიული კადრები მოვიდნენ სამუშაოდ და ცხოვრებაც მყარ კალაპოტში ჩაღდა, პლატონმა მოითხოვა ექიმად წასვლა და კლინიკაში ორდინატორად დაიწყო მუშაობა.

მაღე ახალგაზრდა ექიმი-გინეკოლოგი გერმანიაში გაგზავნეს მივიღინებით. ბერლინში საუკეთესო პროფესორები კითხულობდნენ ლექციებს, მაგრამ მათი მოსმენა იმდენად ძვირი ღირდა, რომ პლატონი სასოწარკვეთბელებში ჩავარდა.

ყველაფერი გადაწყვიტა ექიმ გიორგი ვაქაძის წერილმა, რომელიც მაშინ გერმანიის ქალაქ კილში მუშაობდა.

„კილის კლინიკაში მუშაობს მსოფლიო სახელის მქონე მიცინიერი რომბერტ შრედერი, რომელიც საბჭოთა სპეციალისტებს კარგად ღებულობს. შენთვის ხასარგებლო იქნება მათთან მუშაობა. აუცილებლად ჩამოდი!“, — სწერდა მეგობარი.

შრედერმა, რომლის წიგნებს ახლაც სათუთად ინახავს პლატონი, შენიწა ახალგაზრდა ქართველი ექიმის მუყაობა და კარგი სამუშაო პირობებზე შეუქმნა.

დილიდან შუალამმდე კლინიკაში იყო პლატონი. შრედერი გულწრფელ გაკვირებას გამოთქვამდა: აქამდე მეგონა, გერმანელები ყველაზე მუყაითნი იყვნენ, თურმე ქართველები უფრო მეტიიიი საზღვი ყოფილა.

კილის კლინიკაში მუშაობდა ნიჭი-

ერი ექიმი ზარალდ წიგნი, რომელთან თანავტორობითაც, პლატონმა მებტად მნიშვნელოვანი შრომების ნაწილი გამოაქვეყნა.

ეს გამოკვლევები იმდენად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა, რომ მსოფლიოში გაითქვა სახელი. მათ დღესაც შენარჩუნებული აქვთ აქტუალობა. თითქმის არ დაწერილა და ერეოთ წიგნი გინეკოლოგიასა და ინდოკრინოლოგიაში, რომ მასში დიდი ადგილი არა მქონდეს დათმობილი პროფესორ შუშანიას შრომებს.

ღამით ოპანაში

ეს ამავი ზარმანწინ მოხდა.

ამაზე წერდნენ ვაწეუბი, გაღმოსცემდნენ რადიოთი, აჩვენებდნენ ტელესაღებურები. ამ გადაცემებს შემფოთები ვადევნებდით თვალყურს.

...როი-ღე-უახნიროში გინეკოლოგთა მსოფლიო კონგრესი ჩატარდა. პლენარული სხდომის შემდეგ, რომელზეც მებტად სანტერესს მოხსენებანი გამოვიდნენ ქართველი მეცნიერები, ამერიკულმა თეიმოლოგმა კონგრესის მონაწილენი ზაერში აიყვანა.

ისმოდა მოტორების სუსტი ხმაური.

მეცნიერები ისეც კონგრესის შთაბეჭდილების ქვეშ იყვნენ და კამოობდნენ.

უცერად, შეწუდა მოტორის ხმა და თვითმფრინავმა ვარღნა დაიწყო. „ხაზავი ორმო“ საეკვოდ აღიყოს გაცქედდა. თვითმფრინავი საღადაც დაეშვა და სინათლე ჩაქრა. ყველაღე კარებს მიაწყდნენ. კოლეგები ერთმანეთს თავანინად უთმობდნენ გზას განსაულებლოში. არავინ არ იცოდა, სად დეეშვნენ.

თვითმფრინავი კი... გასული ოკეანეში იღდა და ნელა იძირებოდა.

მაშველი ქალა იგვიანებდა. ტალღებმა მიმოფანტა ადამიანები. სტიქიამ ყველის ცალ-ცალკე მოუწყო მკაცრი გამოცდა. ზოგამ ვერ გაუძლო ამ გამოცდას...

მწ წელს გადაცილებული პლატონი ბრეტო აღმოჩნდა დამტოვლებში. ირგველე არაფერი არა ჩანდა.

„გაღამარჩინა დიღმა ნებისყოფაში... ასე იტყვის ხოლმე პლატონი და მეერე დიდილი დაურთავს: რომწი ნანსწავლი მხარული რიო-ღე-უახნე-

იროსი გამოადგა. მამარჩი კი ქაბრით მემჭრებოდა, — რიონზე საბანაოდ წასული არ განხალ.

იუბილე

როცა პროფესორთან მივედი, იქ ჩემი კოლეგა დამხვდა ტელერედაქციიდან.

შეაღებოდა მეცნიერების დამახურებული მოღვაწის, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორის, საქართველოს მეან-გინეკოლოგთა სამეცნიერო საზოგადოების თავმჯდომარის პლატონ გიორგის ძე შუშანიას დაბადების 70 და საექიმო, პედაგოგიურ-მეცნიერული და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის 45 წლის იუბილე.

პროფესორმა ჩვენი თხოვნით ვაღმოაღა რუსულ და საზღვარგარეთის სხვადასხვა ენებზე დაბეჭდილი მისი 88 ნაშრომი.

აქვე იქყო ფოტოსურათები:

აი, პლატონ შუშანია და ამერიკელი კამპონი — უშვილობისა და შვილიანობის მსოფლიო ასოციაციის თავმჯდომარე. აი, მსოფლიოს გამოჩენილი გინეკოლოგები ნიაგარას ჩანჩქერთან, ბრაზილიაში, მონრეალში, გერმანიაში, იტალიაში...

აი, მისი სურათი რუმინული ფურნალის პირველ გვერდზე, აღფრთოვანებული რეცენზიები მის წიგნებზე სხვადასხვა სპეციალურ ფურნალში. ეპითეტები: ორიგინალური ექსპერიმენტატორი, ფართო დიაპაზონის მეცნიერი, თამაში ზოპოთეზების ავტორი, ქალის ზოგადი დაავადების დროს სრულიად ახალი ჰორმონალური მონაცემების აღმოჩენილი...

წამდაუწუმ რეკავდა ტელეფონი: ულცავედნენ მოსკოვიდან, ლენინგრადიდან, კიევიდან, ხარკოვიდან...

იქნებოდა დამის 12 საათი, როცა პროფესორს გამოვეთხოვეთ და ვუსურვეთ ჯანმრთელობა, ხანგრძლივი შემოქმედებითი წვა მშობელი ქვეყნის საყიოილდლოდ.

ნარკიზა მემლაძე

კონსუკი ჩაეი სოფელი?

„გინახავთ ჩემი სოფელი მეუღლე დედი?“

სოფელი — ჩაით, ზერებითა და ცხარესუნებით დამწვინებულ...

მხარადის რაიონში ბევრი კარგი სოფელია, მაგრამ მე თუ მეიოხავთ, მეუღლე დედი ყველას სჯობია. ჩემი თუ არა გჯერათ, ჰკითხეთ ზურკას, ნახის, ბეჯანს, დარეჯანს... ერთგულ მაინც რომ ჩამოხვიდეთ მეუღლე დედი, დარწმუნებულნი ვარ, თქვენც ნამდვილად ასე იტყვიან.

ყველაზე აღრე მეუღლე დედი პარმენ ხინთიბიძის შამალი იღვიძებს. მერე ბრიგადირის — დათიკო ხელოძის ხმა ესმის სოფელს:

— არიქა, მეზობლებო, მამლეგმა დავკვარეს! აღეჭით... ვამოლით... გადაურედა ჩაის ფოთოლი.

ბრიგადირის ხმაც მეც ვიღვიძებ. ვღვებ, მაგრამ ჩაის პლანციაში არ გავრბივარ, მეგობრებს ვლოდებ. სანამ გამომივლიან, ეზოში ჩავ-

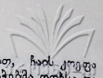
დივარ და, ჭის წყალზე პირის დაბანამდე იზაბელას ფანჩატურს მივაშურებ. სამზურში უქვე შეღერებულა თითო-ორილა მარცვალი, მაგრამ მოსაწყვეტად ვერ ვიშეებ და შორიდან შევცივებ.

ყოველ დილით, წალდით ხელში, თუთის ხეზე ავდივარ. დავსხებავ, ხელისგულზე ვამოლი ფოთლებს დავჭრევ და, როცა დედის აბრეშუმის ჭიისათვის საკმარის ფოთოლს დაუფრავებ, ძველებური, ისლით გადაბურული სამზარეულოს წინ სამფეხა სკამს დავიდგამ და ვსაუბრობ:

- თენგიზ!
  - ზიზია!
  - მოვიდვიართ... მოვიდვიართ...
- ეს — ჩემი მეგობრები მზი ლომინავა, ზირა და თენგიზ ლლონტები არიან. ახლა ჩემს ჭიშკარს მოადგებიან...
- უნდა წავიდე. ჭერ ბეჯან ხინთიბი-

ზადრი ლბარაძე

ძეს გავუვლით, შემდეგ—ზურია ხმელის და ვარდო ბაბლუას.

ბევრმა პირველ რიგში ამას შეითხოვა: რა ქნა თბილისის „ღინამომში“ არ ვიცი, მე მამამუელს თუ მართლად არ იცის, რომ თბილისის „ღინამომი“ ყოველდღე არ თავმოყვება.

სოფელს რომ გავცდებით, ბაბლუანების მოსახლეობა ავით დაბარბუნებოვით ვგზავდება. დაგვიწახავს თუ არა, დოღბანდში ვახვეულ საგზალს ორკაპანზე წამოაცვამს, მხარზე გაიდევს, ორიოდ ნაბიჯით დაწინაურდება და ჩვენს საყვარელ სიმღერას „გაფრენა და გამარჯვებას“ წამოიწყებს, ჩვენც უძალ ავგვებთ. ავით ერთს კი გადმოვვლენავს, მაგრამ არაფერს ვკვებუნება, ხმებს რომ ვურეკით. რა გქნათ — როგორც გვეხებინება, ისე ვმღერით.

ასე სიმღერით მივდივართ ჩვენს პლანტაციამდე. სოფელში ამ ადგილს სით დლონტის ნასახლარს ეძახიან. სახელი შერჩა ნასახლარი, თორემ იქ ახლა ლარივით სწორი ჩაის მწკრივები გაქმნულა. ეს პლანტაციები ჩვენი — შერველასკუბისაა.

ალბათ ფიქრობთ, სად ბიჭი და სად ჩაის კრეფათ. მერე რა, რომ ბიჭი ვარ.

ვარდოსა და ნაზიზე ხელები მაქვს ნაკლები თუ თვალვინ? თინაც, ბიჭებიდან მართო ამ კი არ ვკრეფ ჩაის. ბეგანა, ავით, თენ-ფიზი, რეზო, ზაური, თემური... ნეტა განახათ, როგორ სწრაფად გადავდივართ ბუჩქიდან ბუჩქზე... დღეში, სულ ცოტა, 25—30 კილოგრამ ჩაის მწკრივს ფოთოლს ვაბარებთ მიმღებ პუნქტს.

აეგრ, მაღალი კაცი რომ მოდის, ჩვენი კოლმეურნეობის თავმჯდომარეა. ახლა აუცილებლად ჩემთან მოვა... აი, მოვიდა კიდეც.

— აბა, მაჩვენე შენი კალათი, — მეუბნება თავმჯდომარე, — ვნახოთ რა სიკეთეა შიგ. ყოჩაღ, ბიჭო! ნახე ვარი კალათა უკვე მოგატრეფია. აბა, შენ იცი, თუ ვაობებ სხვებს.

თავმჯდომარე ბრივადისს მიუბარუნდა:

— ჩვენი სკოლის ბავშვები წეღს განსაკუთრებით ბეჭითობენ. მართო შენს ბრივადში კი არა, — ყველგან. მათ უკვე 83 ტონამდე აქვთ მოკრეფილი, — ეს კი ჩვენი წლათური გემის თითქმის 9 პროცენტია...

ამას ახლა ამბობს თავმჯდომარე, თორემ შარშანწინ, ნაკვეთების გამოყოფა რომ ვთხოვეთ, ქვეა ააგდო და თავი შეუშვირა: ბალუნებს რა პლანტაცია უნდა გამოვუყუო, სად გვაქვს მოსაცდენი ფართობი. ხეყნა არ დაგვიცლია, მაგრამ ვერ იქნა და ვერ დაიციყოლიეთ. ბოლოს, თავი რომ მოგებზე-რეთ, მისობრილი ტანის ბავშვები შეგვარჩია და ხელისგულის ოდენ ფართობები ჩამოგვიტოვა—ჯერ ამით მოუარეთ და, თუ იფარებთ, მერე მე ვიციო.

და აი, დღეს ყოველი ჩვენგანი 1000-1500 კვადრატულ მეტრ ჩაის პლანტაციას უფლის და სეზონში 600-800 კილოგრამს ვკრეფთ.

ნაზის რომ ჰკითხოთ, ჩაის კრეფა ვიგობის საქმეა, ბიჭებმა თოხსა და ბარა მოკლდეთ ხელომ. მაგრამ ვერც ნაზიმ და ვერც სხვა ვიგობებმა დღემდე ჩვენზე მეტი ვერ იქნა და ვერ მოკრეფეს.

კრეფა კრეფათ, მაგრამ პირველ რიგში პლანტაციას უნდა მივლა. ნაკვეთის დამუშავება გვიან შემოდგომამდე უნდა დაიწყოს. ჩაის კრეფასთან ერთად, ვამუშავებთ ნიადაგს — ვხარათ 45 სანტიმეტრის სიღრმეზე, შევებავს ფოსფორივანი და კალთუმის სასუქებით, ვწმენდთ საღრეხაყო არხებს და სხვა.

აი, სწორედ აქ სჭირდებათ ვიგონებს ჩვენი დახმარება. დახმარება — ეს უკვე მოკლდა ვიკატორი! საქმეა და, აბა, როგორ დავხარავდებით ერთიანი ძალით ვამუშავებთ ჩვენზე ბარიონებულ ნაკვეთებს.

ბარკას რომ მივბრუნებთ, გასხვლას ვიწყებთ. ყველა თავიებურად სხლავს: ზოგი ძლიერ, ზოგიც მსუბუქად — ვის პლანტაციას როგორ მოუხდება. მე, მაგალითად, პლანტაციის ნაწილი გაუხსნაღვი დავტრეფ, რომ პირველი მისავალი ადრინად მიმეღო, მაგრამ მოგატყუდა.

ჯერ იყო და, გადავუღებლად წვიმდა. როგორც იქნა კრეფა დაიწყეთ და, ახლა ისეთი სიციხეები დაიბირა, რომ ფოთლის ზრდას საშველი არ დაადგა. რა უნდა გვექნა. ავღეკით და წიქვის წყალი პლანტაციამი გადმოვაგდეთ. მორიგეობით ვრწყავდით ნაკვეთებს.

ასე ვაგარძელდა თითქმის ივლისამდე. ივლის-აგვისტოში კი ისეთი მოსავალი დაგვიდგა, რომ ველარ ავუღიოთ დენ კრეფას. ვკრეფდით ალიონიდან დღამეამამდე, ვკრეფდით ნაშინ ბუჩქებზე, წვიამში, ცალ-ცალკე და კოლექტიურად. არ გაძლევდით ჩაის ფოთოლს გადაბერების საშუალებას.

...აი, მზე უკვე მოადგა ბახმარის მთას.

ზარიც დარეკეს. ეს ბრივადის ზარია. ახლა, მოყრეფილ ფოთოლს მიმღებ პუნქტში ჩავაბარებთ და ცოტას შევისვენებთ.

მიმღებ პუნქტთან ვიკრიბებით, ვწონით..

ჯერჯერობით ყველაზე მეტი თავიულო ჭინჭარაქის მოუყრეფია. — ეგ, ძირებიანად თუ მოიტანდა,

თამარო და ვარდო ბაბლუანიძე.

მომღებელი
მოსწავლინი
ჩაის
კლანბაძეობი.

თორემ შუადღემდე 20 კილოგრამს როგორ მოკრეფდა?! — არ ისვენებს თემურ ხბელი და თავლის ცალათაში გახურებულ ფოთოლს ეცხმს. კარგად იცის თემურმა, რომ მეორე ხაჩისხის ფოთოლს არც თამუელი და არც სხვები ვკრეფთ, მაგრამ იგი თამულის ეჯიბრება... თემურს 14 კილოგრამი აქვს მოკრეფილი, მაგრამ გულს მაინც არ იტენს.

— წინ მთელი დღეა, ვნახოთ საღამოს ვინ უფრო მეტს ჩააბარებს, — ბუზღუნებს თემური და წისქვილისაყენ პირველი მიღის.

ჩვენც უკან მივყავებით. აჲ, ამ პატარა წყაროსთან ვსადილობთ ხოლმე. შინიდან ვის რა მოაქვს—ყველამ იცის, მაგრამ თხილის ქვეშ, ლორთქო ბალახზე რომ სუფრას გავშლით, ყველან გვაეწივდება ჩემი და შენი.

სულხმეს რომ მოვჩჩოთ, ყველამ თენგიზ ლლონტის გადავხედეთ. ისიც უსიტყვოდ ადგა და გაგვიცალა. ვარლამ კი ფანდური მოიბარჯვა.

მელქედლურში რომ ჩამოხვიდეთ და სვახური სიმღერა გაიგონოთ, ალბათ გაგვიციდრებათ. ჩვენ კი ავერ, უვერ, ოთხი წელია, ვარლო ბაბლუნისა და მისი დის თამარის სიმღერები გვესმის.

სეტქმემური იყო, მშობლებთან ერთად, ლენტეხის რაიონიდან რომ ჩამოვიდნენ ისინი. ვარლო ჩაის ბუჩქები რომ პირველად ნახა, გაკვირვებისაგან პირი დააღო. ვაშლილი ხელი ბუჩქს თავზე გადაავლო და ქორთვა ყლორტები ერთიანად მოჭრა.

ყველას გავაცინა... მერე დღეს გოგონებმა სკოლის

ნაკვეთში წაიყვანეს და კრეფა ასწყველეს.

— რაა?.. ორი თითობ უნდა ვკრათო?! ასე ხომ დღეში ერთ ბუჩქს ვერ გავკრეფ? — გაკვირვა ვარდომ. ახლა იგი დღეში, სულ ცოტა, 30 კილოგრამ ჩაის ფოთოლს მაინც კრეფს. ჩაის კრეფასან ერთად, ჩვენებური სიმღერებიც ისწავლა და, შინ თუ ჩაის პლანტაციოში, ყველან მღერის.

ვარდოს სიმღერა არ ჰქონდა დამთავრებული, რომ თენგიზი დაბრუნდა და უხბით მსხალი მოიტანა, — ეს ბეჟანას გულაბი მსხალია. ცუდი კი არაფერი იფიქროთ. ბეჟანაც აქა ზის. ახლა მისი ჯერია და მის მსხალს შევქვეყვეთ. მიილგვა მსხალი და გემოს ჩემს თხილს ვავეუსინჯათ, შემდეგ — ვარდოს ატამსა და ნათელა ლლონტის ლედეს.

გოგონებმა სუფრა ააღავეს. ყველანი საბანაოდ მივდივართ, გოგონები — მდინარე სკურტულზე, ბიჭები — ნატანების წყალზე. სკურტული პატარა და მეჩეჩიანი მდინარეა, ნატანები კი — დიდი და სწრაფი.

დღეს მხოლოდ მე და თენგიზი არ მივდივართ საბანაოდ. მე ამ წყაროს წყურ თენგიზის ამხვსა კი ახლავე მოზივებით.

ერთხელ, ბრიგადის წევრები ექსკურსიანზე ვიყავით შემოქმედში, ფილიპე მახარაძის სახლ-მუზეუმში, შემდეგ — ბათუმში. დავათვალიერეთ თამბაქოს ფაბრიკა და გემთსამზენი ქარხანა, ვაფსიერინეთ ზღვაზე. ჰოდა, აჲ იყო, რომ თენგიზი ტულღებმა შეგვიჩინეს. მართალია, ნატანები

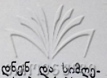
ზღვა არაა, მაგრამ რაც არ უნდა იყოს, მაინც დიდი წყალია. ამის მერე თენგიზი ნატანებში ბანაობს ერთი დღე.

ამის გარდა, მე და თენგიზი ერთმანეთს ვეჭიბრებოთ ჩაის კრეფაში. ჩვენი ნაკვეთები ერთმანეთის მეტობლადაა. სეზონის დაწყებიდან დღემდე მე 480 კილოგრამი მოკრიფე, თენგიზმა კი, ვერჯერობით, მხოლოდ 420. ამიტომაც არ მშობლდება გვერდიდან — ემზია, მაღულად არ მოკვრიფო და უფრო წინ არ წავიდე.

მარტო ჩაის კრე კა როლი ვიცი, კარგადაც ვსწავლობთ. ჩვენს საქონლაში ასეთი წესია: სწავლაში ჩამორჩენილი ჩაის ნაკვეთს ვერ გაიპროვებენ. თუ ღმერთი გავიწყება და ორიანი მიიღო, სანამ არ ვაშაშქორებ, ჩაის ბუჩქებს უნდა დემშვიდობო.

ალბათ გავეცინებთ: მეღუმეღურში ოროსნების დასაწყალად ეს რა წესი შემოუღლიათო, ზარმაცასა და უქნარას სწორედ ეს უნდაო. მაგრამ, ახა, წარმოიდგინეთ: ორიანი მიიღე, მოხვედი სკოლიდან და ხეალისთვის გაეკეთილები ისწავლე. შემდეგ ტოლ-ამხანაგებში გაითობა მოგინდა. მაგრამ შენი ტოლები ჩაის საკრეფად არიან წასული. იქეთი და უქეთი რაკუთარ ყურებს. შენი ნაკვეთი რომ ცლება? თუცა მას ვინ მოაცდენს. შექსევიან მკრეფავები და ორი დღის მსაკრეფს ერთ საათში მოკრეფავენ. შენ კი იღეტი და შორიდან უყურე...

...აი, ჩვენებიც დაბრუნდნენ. ისეც უნდა ვკრიფოთ, მაგრამ ჩვენს პლან-

ტყიაში კი არა, — აეთო ავადაა და, აქვე, მის ნაცვითი უნდა გადავიდეთ. ასეა ყოველთვის: როცა რომელიმე ჩვენგანი ავად ხდება ან ჩაის კრეფს ვერ აუღის, ერთმანეთს ეგზიმარობით. და განა მართკ ვერთმანების?

ამას წინათ ნათულა ლონტონი მოვიდა და გვიტობრა, დარეჯან ხინთიბიძეს ბავშვები ჰყავს ავად და ჩაის საკრეფად ვერ გამოვართ. მის ნაცვითზე ფოთოლი დღეს თუ არ მოიყრიდა, ხვალ გავხეშდებამ და გავფუჭებოდა.

ჩემცა ავადვით, დეიდა დარეჯანის ჩაის მწკრივებს შეეყისით და შუაღლებზე 20 კილოგრამი მოეკრავივით.

...აგერ, მზე უკვე დასავლეთით გადაიხარა და სულ მალე, საღდაც შორს, ზღვის ტალღებში ჩაიბოლებდა.

ბებიებმა დღეს ადრე უნდა დავამთავროთ კრეფა. თბილისის „დინამო“ თამაშობს და ტელევიზორს უნდა ვუყურებოთ. მივალთ ტიტე ლონტონას, ფანჯარასთან ბელურებივით ჩამოვსკუპლებით და თამაშის შედეგს, ბეჯანა რომ შემეკითხება, იმას ვეტყვი.

ახლა კი, სანამ დავემშვიდობებოდეთ, ერთხელ კიდევ ვთხოვთ: ჩამოტრახანდით მეღმევედურში და თქვენი თვალთ ნახეთ, რა ლამაზია ჩემი სოფელი. როგორი გამარჯე და ყოჩაღი ამხანაგები მყავს. თქვენი ბაღრი დარჩია.

...ბაღრის წერილი ავგისტოს დამილევს მივიღე. მაგრამ იმხანად, მოუტელონობის გამო, ვერ შევასრულე ჩემი პატარა მეგობრის თხოვნა. ექვლეტეღურში რომ ჩავვიღი, იქ უკვე ბარაქობანი შემოდგომა იდგა. მოვლეთლიყო ბეჯანის მსახლი, ბაღრის თხილი, ვაროს ატამი და ნათელა ლონტონის ლღვი... ბაღრის საბეჭურში დაეკრიაფათ იხაბედი და დავეწურათ კიდევ.

ჩაის პლანტაციებში კი ისევ ტრიალებდნენ ნორჩი მეჩაიეები. მწვანე ფოთოლი თურმე ყველას გადაქაობებშით ჩაებარებინა, მაგრამ ლაო ჩაის კრეფა ისევ გრძელდებოდა.

ყოველ ნაშუადღევს, გაყვითლებს მოამზადებდა თუ არა, ბაღრი ეზოში გამოდიოდა და მეგობრების გამოჩენას ელოდა. შემდეგ, ყველანი ერთ-

თად ავთოს გაუვლიდნენ და სიმაღლით შეესივრებენ ჩაის ბუჩქებს. მაიამებს, რომ თუნგის, ბოლოსდა ბოლოს, გაბეგუნა მღინარეში ბანაობა, ხოლო თებურ ხმელეთზე ჩაის კრეფაში ვერა და ვერ დასწევია თამული ჭინჭრავის.

— მეგრე რაა წელს თუ ვერა, გაიხლდ მიინც ვაკობებ თამულს, — გულს არ იტებს თებური და ამხანაგებს რატომღაც თვალს არიდებს.

ასე მუყაითოდ და ხალსიანად შრომობენ მეღმევედურული როგონები და ბებები — ბაღრი დარჩია, ნახი ლომინაძე, ბეჯან ხინთიბიძე, ზიარა და თენგიზ ლონტონი, ზურა ხმელთი, ვარლამ ბაბლუანი, თამული ჭინჭრავაძე... რომელი ერთი ჩამოთვალეთ. და არა მარტო შრომობენ, სწავლაზეც სამავალითონი არიან.

თვალწარბატიც სანახავია მეღმევედური — ჩაის პლანტაციებში, ზერობითა და ბაღებში დამწვრებული. მაგრამ ამ სოფლის მთავარი მშენებელი — მისი ნორჩი მედიდონი არიან.

ანჟორ ნოზბრიკი

ფოტო ოთხბა მაკინაირიხია.

ა. დოსტოვესკი: ხელოვნება ყოველთვის პასუხობდა ადამიანის მოთხოვნილებებსა და იღვალს, ყოველთვის ეხმარებოდა მას ამ იღვალის მოხაზვაში; ხელოვნება იზადებოდა ადამიანთან ერთად, ვითარდებოდა ადამიანის ისტორიული ცხოვრების მხარდახმარ.

ვ. კოროლენკო: ცხოვრება — მოძრაობაა, ბრძოლაა, ხოლო ხელოვნება — გონებრივი მოძრაობისა და ბრძოლის ორგანოა. მასშალდმე, მისი მიზანია — არა უზარალო, არამედ ისეთი ასახვა, რომელიც უარყოფს ან მხარს უჭერს რაიმეს.

რ. როლანი: აელოვნების უბირველესი კანონია: თუ სათქმელი არაფერი გაქვს — გამუხმდი, თუ გაქვს რაიმე სათქმელი — თქვი, ოღონდ არ იტყოფ.

ლ. ტოლსტოი: ხელოვნება ადამიანთა გაერთიანების ერთ-ერთი საშუალებაა... მეცნიერება და ხელოვნე-

ბა ისევე არიან ერთმანეთთან დაკავშირებულნი, როგორც ფოტოტემები და გული; ესე იგი, თუ ერთი ორგანო დამახინჯებულა, მეორეც ვერ იმუშავებს სწორად.

ა. ჩხვოვი: მხატვრულმა ნაწარმოებმა აუცილებლად უნდა გამოხატოს რაიმე დიდი აზრი. მშენიერიოა მხოლოდ ის, რაც სერიოზულია.

ვ. სტახოვი: კემზობირტი ხელოვნება მხოლოდ იქაა, სადაც ხალხი ისე გრძნობს თავს, როგორც შინ, და თვითონვე მოქმედი პირი. მხოლოდ ისაა ხელოვნება, რომელიც ნამდვილ გრძნობებსა და ფიქრებს პასუხობს. ხელოვნება არაა ტკბილი დესერტი, ურბოლისოდაც იოლად გავცდვიართ.

რ. შუმანი: ნუ ვნასკი ნაწარმოებს პირველი შთაბეჭდლების მიხედვით; ის, რაც პირველად მოგწონებია, რაღდა აყვლაზე საუკეთესო არაა.

კ. ვალუი: უზბალოება, სიმართლე და ბუნებრივობა — აი, მშენიერების სამი მუხალესი პრინციპი ხელოვნების ყველა ნაწარმოებში.

მ. გორკი: ხელოვნება ადამიანს უნდა აკითღოზობილებდეს...

1963
საქონ-
პრობლემა

მხატვარი
ზურაბ
ფორიაძე

ქათუნი ჯონი

3 ატარა, სასაქილო დათუხია იყო ჯონი. იელოუსტონის პარკში (ეს არის დიდი ნაკრძალი ამერიკაში) ფონტანის სასტუმროს მახლობლად ცხოვრობდა იგი დღისათა და სხვა დათუებთან ერთად. ღელამის გრემპის ეძახდნენ.

სასტუმროს მმართველის ბრძანებისამებრ საშარეულოს ნარჩენებს ტყეში, ყაღალაზე ყრიდნენ, სადაც დათუებს მთელი ზაფხულის განმავლობაში შეეძლოთ ენადინათ. იელოუსტონის პარკის ნაკრძალად გამოცხადების შემდეგ, დათუების რიცხვმა ყოველწლიურად იმატა, რადგან მათ ხელ შეუხებლობას კანონი იცავდა. რაკი ადამიანი დაუხვდათ, მხეციებიც ვალში არ დარჩნენ. მრავალი მათგანი ისე ძლიერ დაუახლოვდა მსახურ ქალს, რომ მან სახელებიც კი შეარქვა დათუებს თავიანთი გარეგნობისა და საქციელის მიხედვით. ერთი გრემლფეხება და გამხვდარი მურა დათვი მქულ ჯიმად იწოდებოდა, მეორე — სნეფად (ფრტუნა). სნეფი ისე შავი იყო, თითქოს გაურუქიათო. ფეტი (სქელი). ძალიან მსუქანი, ზარბაცი დათვი, სულ მართი იყო გართობა.

ორ ბანჯაკლიან მოზარდს, რომლებიც ყოველთვის ერთად მიდი-მოდიოდნენ. ტყუპებიც ერქვათ. ყველა დათუთვან კი მიიწვ გრემში (კაპილა) და პატარა ჯონი გამოირჩეობდნენ.

გრემში ყველაზე დიდი და მძიმეხარე იყო ძუ დათუებს შორის, ჯონი კი — მისი ერთადერთი შვილი, ახერაი იყო და აუტანელი. იგი განუწყვეტილგ ბუზღუნებდა ან წქმტუნებდა. ეს ალბათ რაიმე ავადმყოფობის ბრალი იყო, რადგან არც ერთი კამრბოთე ბელო, ისევე, როგორც ქანსალი ბავშვი, უმიზნოდ არ იწუწუნებს გამულდებით. ჯონი მართლაც ჰგავდა ავადმყოფს. მას. ეტყობა, დღენიდაც სტიკიოდა მუცელი. ეს მე სრულიად ბუნებრივად მომეჩვენა, როცა დავინახე. თუ რა საშინელ დომხალს ნოქვავდა იგი სანაფევე, ყველაფერს გაუმინებდა. რასაც კი მოახლებდა. ღელდა ეს. იმის მაგიერ, რომ ღელეშლა ეს, გულგრილად უტყეროდა მის ღორმუცელობას.

ჯონის მხოლოდ სამი სადი ფეხი, უფერული, საძაგეული ბეწვი, ზომიერ დიდი მუცელი და ყურები ჰქონდა. მიუხედავად ამისა, ღელა მაინც აღმერთებდა, — სკეროდა; რომ მისი შვილი ულამაზესი იყო და, რა თქმა უნდა, მეთისმებლად ანებივრებდა.

ამ დათუებს 1897 წლის ზაფხულში გავეცანი, როცა ცხოველთა ყოველდღიური ცხოვრების შესასწავლად იელოუსტონის პარკს ვესტუმრე. გაგონილი მქონდა, რომ ფონტანის სასტუმროს მახლობლად. ტყეში, ყოველთვის შეიძლებოდა დათუების ნახვა. მიანიცდამინც არ შჩეროდა ამ მიოქმა-მოთქმისა. სანამ სასტუმროდან გამოსვლისას თვითონ არ შევეჩეხე ვეებერთელა მურა ძუ დათვის, რომელსაც თან ორი პატარა ბელო ახლდა.

ამ მოულოდნელი შეხვედრით შემინებული, უტყერად შევდექი. დათუებიც გაჩერდნენ, ჩაცუცქდნენ უკანა თათებზე და თვალღერება დამიწყეს. შემდეგ ძუმ უტანური ხმა გამოსცა. რომელიც უფრო ხველგნასა ჰგავდა — „ქოფ, ქოფ, ქოფ!“ და მახლობელ ფიქვს შეხედა. ბელებმა, ეტყობა, გაიგეს რა თქვა მათმა ღელამ, რადგან დაუყოვნებლივ მიიჩინეს ხესთან და პატარა მიიძუნეს მიიძუნეს აცოცდნენ ზედ.

უკანა ფეხებზე მდგარი ღელა დათვი ნელ-ნელა მიახლოვდებოდა. მე უკვე საჭიროდ მაშინებდა მთელი თავისი სიმაღლით აღმართული ბანჯაკლიანი ნადირის სიახლოვე. ეტყობოდა, მას არასოდეს ვამოყვავა ჯალისნური ძალა აღამიანის შერისა.

ჯონიც კი არ მქონდა თავდასაცავად და, როცა დათვი აბურღუნდა. ვადგეწყვიტე გამკეციულოთავი, მიუხედავად იმისა, რომ გავგონილი მქონდა, დათვი ადამიანს არ ერჩისო. ძუ ისევ შეჩერდა. იგი რალც ოცდაათ ფუტზე იდგა ჩემგან და ჩუმად, ყოყმანით მათვალღერებდა. ეტყობოდა, ფეტირობდა: „ამ კაცს ჩემი შვილობისთვის იქნებ ავი არც განუზრახავს, მაგრამ სიფრთხილეს თავი არა სტკიავა“.

მან შეხედა თავის პატარებს და რაღაც უცხაური, თანაც შესაბარა-ლისი ეგრ-რ, ეგრ-რ-ის მსგავსი ხმა გაჟონდა. ბელები გამგონე ბავშვებით და-ეშვნენ ხიდან. მსუბუქად და მარ-ღალ ბტოდნენ ტოტიდან ტოტ-ზე, სანამ მიწაზე არ აღმოჩნდნენ. შემდეგ სამივენი ტყეში შევიდნენ. ამაღან მომწო-და ეს დამჯერი ბელები. როგორც კი დედა რამის უბრაზებდა, ისი-ბი მაშინვე, გმორ-ჩილებოდნენ. შე-მდეგ გავიგე, რომ თვითონ ცხოვრე-ბამ ასწავლა მათ — ყოფილიყვენ ასე გაზრდნენ.

მეორე დღეს, დილაადრიან გავემარათე დათვების სასა-დილოსაკენ. რომელიც მოთავსებული იყო ფიჭვის შო-რის, და მახლობელ ბუჩქებში დავიმალე.

დიდხანს ცდა არ დამჭირებია. ტყიანი უხეიროდ გამოვიდა დიდი, შურა დათვი, მივიდა სანავესთან. დაიწყო ნაკვის ქექვა და ნარჩენების თქვიფვა. იგი შემოთავებული გამოიყურებოდა, უკანა თათებზე ჯდებოდა და ყოველ გავაჩუქნებაზე ხან აქეთ-იქით იტყვირობდა და ხან შემი-ნებულივით რამდენიმე ნაბიჯზე ვარბოდა სანაგვედან. ბოლოს, როცა მეორე დათვი გამოჩნდა, ყურები სცქვი-ტა და ფიჭვისსკენ გაიჭურჭა. მეორე დათვი ასევე შემი-ნებულივით იტყვირობდა და მაშინვე გაიქცა. როგორც კი ბუჩქებში ოდნავ გავინძერი.

პირველად მეც ვნერვიულობდი (იელოუსტონის პარ-კში იპარღის ხმაზება სისტრად აგრძალებოდა). მაგრამ და-თვების ლარულმა საქციელმა დამამშვიდა. ხარბად ვათ-ვალთვრებდი ამ უშველებელ ბანჯგლიან ცხოველებს, მ-ვიტრტი მათ შინაურ ცხოვრებას.

მაღერ დასკვნამდე მივიღე. რომ ჩემგან არჩეული სათავალთვალო ადგილი არც ისე ხელსაყრელი იყო, რად-გან დაახლოებით სამოცდაათზემეტ ნაბიჯზე ვიყავი და-შორებული სანაგვესაკენ. უფრო ახლოს კი არც ვართ ბუჩ-ქი არ იყო, რომელშიც დამალვა შეიძლებოდა. მაშინ მე-ვიყრიხე ერთადერთი გზა, რომელიც კი დამჩრჩნობდა: მი-ვედი პირდაპირ სანაგვესთან. ამოვთხარე საქაოლ ღრმა ორმო და იქ გავატარი მთელი დღე კამბოსტოს ნაფლე-თებას, კარტოფლის ნაფქვევინებას, ტომატის ქილოებას და ხორცის აყოფილებულ ნარჩენებს შორის. დათვების სასადილოს არომბტი იმდენად არასასიამოვნო იყო, რომ

სალამოს, როცა სახტუმროში დაებრუნდი, შეგ არ შემი-შვეს, სანამ ტყეში ტანსაცმელი არ გამოვიცვალე. იმ დღეს ალბომი და უბის წიგნაკი ხელოდან არ გა-მიგედა. მალე ვისწავლე დათვების ერთმანეთისაკენ გარ-ჩევა.

ბევრ დაუტყვირებელ ადამიანს მაჩანია, რომ ერთი ჯიშის ცხოველები ერთნაირები არიან. სინამდვილე კი ერთი ჯიშის ცალკეულ ცხოველთა შორის განსხვავება არანაკლებია. ვიდრე ერთი რასის ადამიანებში. სხვაგვარად, ამა, როგორ გამოიყნობდნენ მოზრდილი ცხოველე-ბი ერთმანეთს და პატარები კი თავიანთ დიდებზე ყოველ აქ მონადიმე დავთვ სხვადასხვა თვისება შიქნობა. არი მთლიანად ერთნაირი გავრცობისა და ხასიათის დათვი მათ შორის არ იყო.

მეორე საკვირველო რამეც აღმოვაჩინე: შემეძლო მი-მესმინა კოლაქსი კავუნი სა ნაბიჯზე, ჭრიჭინების ჭრიალი-ნი, ცისფერი ჭაფურების ჩხავილი, მესმოდა ისიც, თუ როგორ დაძვრებოდა ციყვი ფოთლებში. მაგრამ ვერც ერთ-თი დათვის მოახლოვება ვერ გავიგე: მათი უშველგებო-რბილი თათები ყოველთვის ისეთ ადგილებზე ხვდებოდა, სადაც წყარო არ გაუტყდებოდა, ან ფოთლოვან არ გაუფა-ჩუნდებოდა, იმდენად დიდი ტყეში დათვების უხეიროდ სიარულის ხელოვნება.

მთელ დილას დათვები მიდი-მოდიოდნენ, ან ჩემი თავსესადრის ახლოს დაყილობდნენ, მე კი ვერ მამჩნე-ვდნენ. ერთი-ორი წყაიქოლავების გარდა, მათ შორის გან-საკუთრებული არაფერი მომხდარა. მაგრამ, დაახლოებით ნაყოფადღევის სამ საათზე, ცოტაოდენი გამოიცხლებმა დაიწყო.

ამ დროს სანაგვეზე იყო სადილის ჭამით გაართული ოთხი დიდი დათვი. შუაში მთელი სიგრილი გაქრბულიყო მშვიდობისმოყვარე და ბედნიერი ფეტვი. ზოგჯერ იგი ქშინავდა და, თავიდან რომ აეცილებინა ზედმეტი მოძრა-ობა, რაც შეიძლება მეტად ვაზოყოფდა ხალხურ წითელ, გველივით გრძელ ენას და ცილობდა ამოულოკა გემ-რიელი ნარჩენები. რომელთაც თათით ვერ მისწვდებოდა. მის უკან მქულე ჯიმი უტყვეუსი ასთავის ანატომიას სწავ-ლობდა. ასთავებს იგი ჯერ არ იცნობდა, მაგრამ ვალდეწ-ყვიტა საცდელად ერთი შეეჭამა.

დანარჩენი ორი დათვი ვასთავობა სიმართლი სთქვამდა ხილავასი თუნუქის ქილებს. დათვის მოქრლი თათებში ჩაებლუჯა ქილა, გრძელ ენას სხარტად ამოძრავებდა წინ და უკან წერილი ხერხელოში, ფრთხილად არიდებდა ქილის ბას ნაპირებს და შიგნითაც ყველაფერს ლოკავდა. ეს ამაღლებული სცენა ისე დიდხანს გავჩრქვოდა, რომ მისი ჩახატვაც მოვასწარი. იგი სრულიად მოულოდნელმა შემ-თხვევამ შეწყვიტა.

პირველად რაღაც მოძრაობა შევამჩნიე ფერღობის თავზე, იმ ადგილას. საიდანაც ჩვეულებრივ გამოჩნდ-ებოდნენ ხოლმე დათვები. შემდეგ ტყიდან გამოვიდა უხე-რიმზარტი მურა ძუ დათვი პაწაწინა ბეღით. ეს იყო გრემ-ბი თავისი პატარა ჯონით.

ბებური ძუ ფერღობზე ეშვებოდა. ჯონი მის გვერ-დით მოუტყვებდა, ჩვეულებრივად ბუზღუნუნებას და წუწუნუნებას. დედა თვალს არ ამორბობდა მშობს, როგორც კრუბი თავის ერთადერთ წიწილას. სანაგვედან ოცდაათ

ნაბიჯზე გრემში მიუბრუნდა თავის შვილს და, ეტყობა, დაახლოებით ასეთი რამ უთხრა: „ჯონი, ჩემი ბიჭო, სერობა აქ მოიცადო, სანამ მე ჩაველ და ამ ყმაწვილებს გავრეკავ“.

ჯონიმ დაუტყრა და დარჩა, მაგრამ ძალიან უნდოდა დეიანა. რა მოხდებოდა. უკანა თათებზე დადგა, თვალენი გადმოჰარკლა და ყურებით დაეკვრტა.

გრემში სანადვრსკენ გაემართა. ამჟამად მიმოტრებდა და გამაფრთხილებლად ბურღდებოდა. ოთხივე დათვი იმდენად იყო ჭამით გაართული, რომ უკრიადებდა არ მიუქცევიათ სისთვის. გრემში მიუახლოვდა მათ, ხველების მსგავსი ძლიერი ხმა გამოისცა და შეტევაზე გადავიდა. უცნაურია, მათ არც კი უღლიათ წინააღმდეგობის გაწევა. როგორც კი დაინახეს, ვინ დაესხათ თავს, მაშინვე მოუსხვეს ტყისკენ.

ეტყობა, ჯონი ნაყოფი იყო სანადვრზე, რადგანაც მშვენივრად ერკვეოდა თუნუქის ქილებსა და კოლოფებში. ასათვის კოლოფი სულაც არ ეჭაზნიებოდა, თუკი მურაბის ქილას იძიებდა. ზოგი ქილა მას უსაიმედოებას აყენებდა. რადგან მეტისმეტად ხარბი და მოუხერხებელი იყო — ძნელად თუ აცდენდა ენას თუნუქის ბასრ ნაპირებს. ერთ მაცდუნებელ ხილის ქილას იხზელა პირი ჰქონდა, რომ შვი ჩაჰყო თავი. რამდენიმე წუთის განმავლობაში ტკბებოდა მისი თითქმის მიუწვდომელი ფსკერის ლოკით. მაგრამ უკან თავის ამოღება ვეღარ შეძლო. ჯონი ზაფხანში გაებმა მან ქილის ფხაბუნა დაიწყო და ისე ღრიალი მართო, როგორც მოთქვილი ყოველი ბავშვი მის მღვამობაზეობაში. დედა ძალიან შეაშფოთა ამ ამავეს. რადგან შველა არაფრით შეერღო. ბოლოს, როცა ჯონიმ თავი გაინთავისუფლა, იქამდე ჰქმეა ქილა, სანამ სულ არ გააბრტყელა.

მეორე, დიდმა ვაჟიანიანმა ქილამ, იგი საკმაოდ დააჯილდოვა. ქილა განსაკუთრებული სახურავით იხურებოდა და ამიტომაც პირი გლუვი ჰქონდა. სამაგიეროდ, ჯონის თავი შიგ არ ეტოვდა. რაც შეეძლო, ასავსებდა ენას, მაგრამ ქილას ძირამდე ვერ სწვდებოდა. ბოლოს, ჯონიმ მაინც იპოვა გამოსავალი. მყოფი და თათს ქილაში და შემდეგ ლოკავდა.

ჯონი, ალბათ, არასოდეს არ მოწამლულიყო მას შემდეგ, რაც შეუბამისა და ხილის ქილები გამოეწვინდა. ქაწილთა თვისი მოწამულ ყურადღება სარდინების და ასათვის კოლოფებს მიაპყრო. შემდეგ, არც ხორცის კონსერვებს შეუხინდა. მეტელო ბურთივით გაებერა, წინა თათები გახუჭუჭვეტილი ლოკით, ისე გლუვი და პრიალა გაუხვდა, თითქოს ზედ მავი აბრეშუმის ხელთათმანით წამოუცვიათო.

ახრად მომიჯნოდა, რომ ჩემი ადგილი შეიძლებოდა საშინი აღმოჩენილიყო. ერთია — მარტოხელა დათვი სე-უჩნებო. მაგრამ სულ სხვაა რამითი შეეშინო პატარა ბელი და გაბრაზებულ დედის ყურადღება მიიპყრო.

„ვეთვია, — გაიფიქრე უნებურად, — პატარა, ცელქმა ჯონიმ ჩემამდე მოაღწია და შეშინებოს საფარში. იგი მაშინვე აჯავღებდა. დედამისი, რა თქმა უნდა, იფიქრებს, რომ მის პირიშის თავს დაესხებ და ისე დაიფიქრებს პარკში დამყარებულ შრდილობის წესებს, რომ თავის გამარბობის საშუალებასაც არ მოძებნოს. მაშინ შეიძლება საქმე საკმაოდ ცუდად დათავარეს.“

სამედინიერად, მურაბის ყველა ქილა სანადვრის მეორე მხარეს ეყარა. ჯონი მათ ახლოს ტრიალებდა და გრემშიც არ შორდებოდა მას. როგორც კი შეაშინა ჯონიმ, რომ დედას ხელში მაცდუნებელი რამ ჩაუვარდა, იგი ტრიპოლით გაქანდა მისკენ და ქილა მოსთხოვა, მაგრამ უტყრად თვალში ფერღობისკენ გაიქცა. და იმან, რაც იქ დაინახა, აიძულა მაშინვე უკან ფეხებზე ჩაეცუტულიყო და საგანგაშოდ ჩაეხვედებინა: „ქოფფ, ქოფფ, ქოფფ, ქოფფ“.

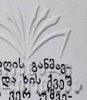
დედა სწრაფად შემობრუნდა და ფერღობისკენ გაიხედა. მეც იქითკენ გავიხედე და — ჰოი, სამოხლებავ! დავინახე უზარბაზარი გრზლის* ჯიშის დათვი. ეს იყო ნამდვილი ურჩხული, რომელიც ბევრში გახვეულ და ხეებს შორის მოძარე ომნიბუსს ჰგავდა. ჯონი წყურბუნით ამოეფარა დედას. გრემშიმ ყრუდ დაიბდღინდა ზურგზე ბალანი აქშალა. გამოვტყედი, რომ მეც თემეი ყალყუხე დამიდგა. მაგრამ ცვაღე არ გავძრეულყოფი.

გრზილი მედღერად გვიახლოვებოდა. მისი განიერი მხრები და ვერცხლისფერი ბალანი, რომელიც ყოველ ნაბიჯზე ისე ირბოდა, როგორც აჯახულბოდა სპილოს ზურგზე, უნებურად შიშს აღვიძრავდა.

ჯონი უფრო ხმაშალა აწკმეტუნდა. მე საესებით თანაუგრძობობდი მას, მაგრამ გლუმი საკმაოდ გასავები მიზნის გამო. წუთიერი მერყეობის შემდეგ გრემში მიუბრუნდა თავის მტრისა ბელს და რამდენიმე სიტყვა უთხრა, რომელიც ჩემთვის ორ-სამ მოკლე ჩახვეულს ჰგავდა: „ქოფფ, ქოფფ, ქოფფ...“ ჩემი აზრით, მან თქვა: „ჩემო შვილო, შენ აი. იმ ხეზე უნდა ახვრი და იქ მომიცადო, სანამ მივიღო და ამ თავხედს გავაჯღებ“.

მაგრამ ჯონის გათობაზე ურის თქმა სულაც არ უნდოდა. სურდა ენახა რა მოხდებოდა და, მარტო ფიქვის ხშირ ტოტებში დამაღვით კი არ დაემაყოფილდა, არამედ სცადა უსაფრთხოდაც ყოფილიყო და ეთვლათვალა კიდევ: იგი აცოცდა ხეზე და ტოტზე მოკალათდა. იქ, ცის ფონზე მკვეთრად გამოხატულმა, დაიწყო ტრიალი და

* ანგროკამი ორი ჯიშის დათვა: მურა და ნაცრისფერი. გიორგი — ინგლისურად ნიშნავს ნაცრისფერს. აქედან მიიღეს ნაცრისფერმა დათვებმა სახელწოდება „გრზილი“.

აღლევებიდან ხმაშილა წუწყური. ტრტი ისე წვრილი იყო, რომ ბელის ყოველ მოძრაობაზე სხვადასხვა მხარეს იხრებოდა. ყოველ წამს ველოდი ტრტის მოტეხვას. თუ ამ დროს ჭონი ჩემს მხარეს დაეცემოდა, ალბათ, დედამისთან ჩხუბი მომიწყებდა. მაგრამ ტრტი, საბედნიეროდ, უფრო მაგარი გამოდგა, ვიდრე ვფიქრობდი. ჭონი ე. ი. ეტყობოდა, ისე იყო დახელოვნებული ამაგარ ვარჯიშში, რომ არც ტრტი მოუტეხია და არც წონასწორობა დაუკარგავს.

ამასობაში მთელი ტანით აღმართული გრემში გრიზლის შესახებ ვიფიქროვდი და კბილებს აღრქავალებოდა. გრიზლის მისთვის ყურადღება არ მიუძღვედა, პირდაპირ სანახევსკენ გაემართა, თითქოს სრულიად მარტოდმართო ყოფილიყო. მაგრამ როცა გრემის გაუსწორდა, ამ უკანასკნელში დაღირაიალ, დაძღვება და ჯარმა მაგარი სილა სთხოვს. სახტად დარჩენილმა გრიზლმა მოასწრო მარცხენა თათით საპასუხოდ დარტყმა და თოვით საცე ტაბორასათი გადააკობრალა გრემში. ამან სულაც ვერ დააცხრო ძუ. იგი უფრო მეტად გამიძვივარებულა წამოხტა და ეცა მოწინააღმდეგეს.

დათვებმა ჩაბლუქეს ერთმანეთი და დროიანთა და ფრუტუბით გაგორდნენ მიწაზე. მათ ირგვლივ მტერის კოორინეტული დადგა. საშინელ ხმაურში ფიჭვის კენჭეორიდან გარკვევით ისმოდა ჭონის თავგამოდებული ჭყიინი. ალბათ დედამისს ამხანაგებდა და აგლონიანებდა, — რაც შეიძლება მაღლ გასწორებოდა მოწინააღმდეგეს.

რატომ არ გავსოჯა გრიზლმა გრემში შუაზე — ვერაფრით ვერ გავიგე. რამდენიმე წუთს ვერაფრის ვესიდავი, გარდა მტერისა და მოჩხუბრების ბინდ-ბუნდოვანი სახელობისა. შემდეგ კი, თითქოს შეთანხმდნენ, უეცრად გახადდნენ და შეჩერდნენ. ვინ იცის, იქნებ დათვებს ასეთი წესიც აქ აქვთ იცნენ და ერთმანეთს ჩაბრუნდ მისტერებოდნენ. გრემში საშინლად დაღლილი ვარჯიდა.

გრიზლი, ეტყობა. მზად იყო ამით დაქმყოფილებულიყო, განზრახული არ ჰქონდა ჩხუბის გაგრძელება და, მით უმეტეს, ჭონისთვის ყურადღების მიქცევა. მას სურდა მხოლოდ ერთი რამ — მშვიდად ესაიდინა. მაგრამ არა იმ წამში. როგორც კი მან პირველივე ნახიჯი გადადგა სანახევსკენ, ხოლო გრემის აზრით — ჭონისკენ, ძემ განახალა თავდასხმა. მაგრამ ახლა უკვე გრიზლი მზად დახვდა. ერთი დარტყმით წააქცია მტრული და უშველელად, ფეხებიანად მოგლოებულ კუნძს მიანახტა. ახლა გრემში კარგად დაისაჯა. მიღებულმა დარტყმამ და არკასავით გამოშვებული ფეხების უღობობობაში საბრძოლო ფხვინფხვი გააუფლა. როგორც იქნა, გამობოძლდა იქიდან და სცადა მიმალულიყო. ახლა უკვე გრიზლი გაფთხდა. ვადასწყვიტა. მატყარად დასაჯა მოწინააღმდეგე და უკან გამოიყოფნა. კარგა ხანს უღოდინენ კუნძს ირგვლივ. გრემში უფრო მკობი იყო და უკუნძს მიხერხებულად იყენებდა საფარად. ჭონი ისევ ხეზე იჯდა და დაუცხრობოდ ჭყიინითა და ხმაურით თანაუგრძობდა დღეა.

ბოლოს გრიზლი დარწმუნდა, რომ გრემში ასე ვერ ჩაიგდებდა ხელში. უკანა თათებზე იყო დადგა, თითქოს ახალ ხერხს იგონებდო. გრემშიმ ისარგებლა შესვენებით, კუნძს იქით ისრუტა და იმ ხეზე ასვლა მოასწრო, რომელზეც ჭონი იმაჯებოდა.

ბეჭამ ცოტა დაბლა ჩამოინაცვლა. იქნებ უნდოდა დედისს შეხედროდა, ან შეიძლება იმისთვისაც, რომ ორმაგაე სიმძიმით ტრტი არ მოეხდინა. მე მით სურათით გადავძულე და გადავწყვიტე, რადაც არ უნდა დამჯლო-

მოდა. უფრო ახლოდან გადავძელო. მთელი დღის განმავლობაში პირველად ამოვხტი ჩემი ორმოდან და ხის ქვეშ მივირბინე, მაგრამ ადგილის შეცვლაში საქმეს ვერ უშველა. ხშირად ჰქვდა ტრტემა ქიწყროში მყოფი დათვები მთლად დაფრთხილ...

ხის ტანს მივეყარი და მალა ყურები დაფიჭვი. მინდოდა დედა-შვილი მეშოვა და ობიექტივში მიმოქცეია, მაგრამ გრემში მშობრით ჩახველა და კბილთა ბრტყნით იწყო ჩამოსვლა. სანამ იმ ხედვით და გყოყმანობდი, უკანნიდან ვილაყის ხმა გაისმა:

— უფრობლიდით, ბატონო, ბებერი დათვი თავს გესხმით.

მოვბრუნდი და სასტუმროს ახალგაზრდა მწყემსი დავინახე. მან ცხენით ჩავვიარა სწორედ იმ დროს, როდესაც ეს ამბავი ხდებოდა.

— იცნობთ ამ დათვებს? — ვკითხე მას, როცა მომიახლოვდა.

— რა თქმა უნდა, როგორ არ უნდა ვიცნობდი, — მიპასუხა მან. — ის სატარა, მაღლა რომ ზის, ჭონია. მეორე კი — დედაბოლია, გრემში. ეგ არც თუ დიდად სანდო ჭეილია, ხოლო, როცა ჭონი ისეთ მდგომარეობაში ჩავრდა, როგორშიცა ახლა, მაშინ მასთან ხუმრობა არ შეიძლება.

— მინდოდა სურათით გადავძელო მისთვის, როცა დაბლა ჩამოვივლიოდა.

— სინჯეთ, თუ დათვი თავს დაგეხსათ, მოგაგერიებთ. იგი ჩემს გვერდით დადგა. გრემში მისისხნე ბურღულუნით ჩამოვლოდა ტრტიდან ტრტზე მაგრამ როგორც კი მიქას დაუახლოვდა, მაშინვე მეორე მხარეს მოუტყა ხეს, ძირს ჩაბოხება და ისე გაიქცა, რომ არც კი უცნობა თავისი საშინელი მეტყა შეესრულებინა.

ამგვარად, ჭონი ისევ მარტო დარჩა. იგი კვლავ ძველ ადგილზე აცოცდა და საბრალოდ ატირდა: „უა, უა, უა!“ კარია მზად მქონდა. ის იყო — ვემზადებოდი აღმებეჭდა ქორო თავის საყვარელ ზოპში. რომელსაც იგი ტრილიისას იღებდა. რომ უეცრად კისერი წაიგრძელა და მთელი მხით აქლავლდა.

გაეხიხე და მხარეს, საითაც ჭონი იხედებოდა და შევიხინე. რომ პირდაპირ ჩემსკენ მოდიოდა გრიზლი. მას, მართალია, ჭერი არ დაეწყო ტრტილად მოქმედება, მაგრამ ჩანდა, აპირებდა.

მე ვეცდები ჩემს მეგობარ მწყემსს, — იცნობდა თუ არა ამ დათვს.

— როგორ არ ვიცნობ, ეს ბებერი გრიზლია, — ამ პაჩის დათვებში ყველაზე დიდი. იგი, ჩვეულებრივ, მხოლოდ თავისი საქმეებითაა გაართული და არავის არ ეჩრის, თუ არ შეაწუხებენ. მაგრამ დღეს — თქვენ თითონი ნახეთ, საკმაოდ აღზნებულთა და შეიძლება საშიშიც იყოს.

— მინდა ისეც ვადავილო, — ვთხოვარი მე, — თუ მომეხმარებთ. ცვლი.

მწყემსი მოიღუშა და მიპასუხა:

— კეთილი. ეს ცხენზე შეგვჯდები და თუ თავს დაგესხმებოდა, ვეცდები განგარიოდო. მე მხოლოდ ერთხელ შემინოლა დედავარტყა მას, მეორედ ვეღარ მოვახერხებ. თქვენთვის უკეთესია ხეზე ახვიდეთ.

მაგრამ, რადგანაც მახლობლად ერთადერთი ხე მხოლოდ ის იყო, რომელზედაც ჭონი იჯდა, ის წინადადებმა სრულიადაც არ მიბატნავა. ნათლად წამოვივლიე, როგორ მივობობავ ხეზე ჭონისკენ, ფხვინფხვი როგორ მო-

დევს ღვინოს და როგორ ელოდება ქვევით გრიზლი იმ წუთს, როცა გრემბს პირდაპირ მის ტორებში ჩამავდეს. გრიზლი მიახლოვდებოდა. მე ის ჭერ ორმოც ნახიჯზე ვაღვიძე. შემდეგ ოც ნახიჯზე, იგი კი მშვილად მოაბოტებდა ჩემსკენ. ნავის გროვანე ჩამოვყვირი და დაველოდი. თვამებტი ნახიჯი, ჩვილმებტი ნახიჯი, თორმებტი, რვა... იგი ისევ მოდიოდა. ბოლოს, ჩემგან ხუთ ნახიჯზე შეჩერდა და თავისი საშინელი პაჩკგლოანი თავი მიაბრუნა, რათა დაეხანა, ვინ ტუხდა ასეთ ღრინულს ხის კენწეროზე. ამ მოძრაობამ მისი პრითელი გამოიჩინა და ფოტოაპარატი კვლევა გაეაჩახუნე. ამ ხმაზე იგი ისეთი საშინელი ღრიალით მოკრიალდა, რომ ადვილზე გავქვავდა და ვიფიქრე, — ჩემი უკანასკნელი წუთი დადგამეთქი. მცირე ხანს დაეინებით მიმზერდა და მე შევიტლი მის თავდადებში პატარა მწევანე ნაბერწყლები შევიმჩინა. შემდეგ ისევ მძიმედ შეზრუნდა და ტიმატის ვეებერთელა ქილა აიტაცა.

მე ნელ-ნელა გამოეცოცდი უკან და, როგორც ეს ტყის მეფეს შეეფერებოდა, მოწუწებით დავტოვე მის სრულ გაეგარელებებში სანავის მივლი სიმდიდრე. აქამდე ცტიმრებულად დაღვრილი ჩონი კი უკვე კატასავით კნაოდა თავის თავშესაფარში.

რა დაეშინათ გრემბის იმ დღეს, ვეღარ ვაგიგე. ჩონი იმერო ხანს კიდევ წაუტრია და. ბოლოს, რაკი მიხვდა, რომ მისთვის არავის ეცალა, ვაჩუქდა. მართოდ დარჩენილმა იფიქრა, რომ დაედს გარდა მასზე არაფერ იზრუნებდა. საჭირო იყო თვითონვე ემოქმედნა და სრულიად მოულოდნელი დღი საზრიანობაც გამოიჩინა: პატარა შავ გრემბზე ცბიერი გამოემტყუნებოდა აესახა და გრიზლის თვითვალის დაუწყეო. და, როცა იგი ფიქვს ცტობათა დაშორდა. ჩონი ხეს მთვრე მხრიდან მოექცა და ჩუბნად ჩამოეცოცდა ძირს. დაადაგ თუ არა მიწას ფეხი, სამი თათით კურდღელ-

ღვით გაიქცა მახლობელი ხისკენ და სანამ კენწეროზე არ მოექცა, სული არ მოუთქვამს. ჩონი ღიღინას უთვალთვალედა გრიზლის, რომელიც არაგითარ ყურადღებს არ აქცევდა მას. მამონე წელანდელი ხერხი ვაიმეორა, ოღონდ მრავალფეროვნებისათვის ოდნავ გვერდზე ცრულ მოძრაობა გააკეთა, რათა მტერი მოეტყუებინა. ასე გადადიოდა იგი ხიდან ნეზე და ყველა კენწეროზე ადიოდა. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ძალიან ახლოს იდგნენ ერთმანეთთან. ბოლოს სრულიად მიიმალა ტყეში. ათი წუთის შემდეგ უკვე შორიდან მოისმა მისი მტრიალა ხმა. მამონე მივხვდი, რომ მან იპოვა დედა და განახალა მოთქმა-წყუწი, რათა მშობლის დედობრივი გრძობა გაედევებინა.

თავისი შვილის წყალობით გრემბი წამდელწუმ ვარდებოდა მძიმე მდგომარეობაში, მაგრამ ასეთი თავდადასავლებიდან ყველაზე შესანიშნავი გრიზლისთან ჩხუბის შემდეგ მოხდა.

როგორც ეტყობა, კონსერვის ყველა ნარჩენთანავე, რომლებიც სანავებზე მოხვდებოდა, ჩონის განსაკუთრებით მოსწონდა წითელი ქლიავის კონსერვის ქილები. მის სუნსაც კი იგი უდიდეს აღფრთოვანებაში მოჰყავდა.

იგი მშენებელ დღეს, როცა სასტუმროს სამზარეულოში წითელქლიავიან დევებლებს ბლომად აცობდნენ, ქორიანა ნიაზემს ეს ამბავი მთელ ტყეს აცნობდა. ჩონის ეს სული ცხვირიდან პირდაპირ სულში ჩაუტყვია.

ამ დროს ჩონი, რა თქმა უნდა, ჩვეულებისამებრ წყმტუნებდა და ფშლუყუნებდა. გრემბი თავისი შვილის ვაიქუნასა და ლუკავით იყო დათული. ასე რომ, ჩონის ორმაგად ჰქონდა უფლება იწუწუტა, მაგრამ დევხელის სუნმა მათიანაკარაგითი წამოაღო ფეხზე. დედამ სცადა მისი შეკავება. უწუწუტო ბელმა ერთი ჭლავილი ატეხა და უქინდა კიდევ. საჭირო იყო ამისთვის იგი კარგა მაგარად დასკოლიყო. დედამ კი მხოლოდ გამკიცხავად წაიბურდუნდა და უკან გაჰყვა, რათა დაეცვა ყველა იმათგან, ვინც გულშიაც კი გაივლებდა მისი შვილის წყინებას.

ჩონის თავისი პატარა შავი ცხვირი ქარის მიმართულებით აფრია და პირდაპირ სამზარეულოსაკენ მიჰქონდა. სხვათა შორის, გზაზე იგი ფრთხილობდა: დროდადრო აღიღოდა ფიქვის კენწეროზე და მიღამის ათვალავებდა. გრემბი მას ძირს დარაკობდა. ასე მიადრეოდა სამზარეულომდე. იქ, უკანასკნელი ხის კენწეროზე, ჩონის ვეცკვაობამ უდალბა და დაბლა ჩამოსვლა ვეღარ გაუბდა. იქ და იქ და დევხელის ქამის ატუნებულ სურვილს გულის გამამგირივად დასტკბოდა. შეუძლებელია დედას სცოდნოდა ტირილის მიზეზი. გრემბიმ უკან, ტყეში გაბრუნება დააპირა, მაგრამ ჩონი ისეთი ალაპათით ატეხა, რომ ვერ გაუბდა მისი დაბრუნება. ზეზე მდღომი კი ძირს ჩამოსვლის არაგითარ სურვილს არ ამქვადნებდა. გრემბი თვითონაც არ იყო წინააღმდეგი ქლიავის მურაბით ჩაებტარუნებინა პირი. და აი. ფრთხილად გაემართა სამზარეულოს კარებისაკენ.

ამაში გასაკვირი არაფერი იყო. იგლოუსტონის პარკში დათვები ხშირად მოდიოდნენ სამზარეულოს კარებში წაღვარალოთისთვის.

ჩონი და გრემბი უმეკველად მიიღებდნენ თითო ღვეხელს, რომ სრულიად მოულოდნელი რამ არ მომდარჩიყო...

8975

ამ აშბამდე ცოტა ხნით ადრე ერთმა მოგზაურმა სასტუმროში შემოსვლისას მოიყვანა კატა. ის თითქმის ჯერ ისევ კნუტი იყო და უკვე საკუთარი კნუტების მთელი ოჯახი კი მკვდიდა. როცა გრემში სამზარეულოს მუშახელობა, კატა თავისი კნუტებით იქვე ზღურბლზე იწვა და მზეზე ხებვებობდა: გააჩნდა თუ არა თვალები გაოცებულმა კატამ, თავზე წამომდგარი უზარაზნარი ბანჯგვლიანი ურჩხული დანახა. კატას ადრე არასოდეს არ ენახა დათვი: იგი არც ისე დიდი ხანი იყო, რაც პარკში ცხოვრობდა. ისიც კი არ ესმოდა, რა იყო დათვი, ძალღმობს კარგად იცნობდა, მაგრამ თუ ეს ძალით იყო, მაშინ ეს იყო, ყველაზე დიდი და საშიშველი ძალით მათ შორის, რომლებიც ოდესმე ენახა ცხლად თუ სიზმარში.

კატამ პირველად გაქცევა და აბირა, მაგრამ კნუტები გაახსენდა და ეს აზრი უქუდავლო. მას უნდა ეჩრუნა შეილებზე და, უკიდურეს შემთხვევაში, გაქცევის საშუალებად მიეცა მათთვის. და აი, ეს პატარა დედა შუა ზღურბლზე აიფხორა, აიზურებდა, აპრბა კედლი, ბრუყალბეი გამოყო და, ამირავდ, რაჟი ჩაატარა ყოველგვარი სამზადისი, მუ დათვის სისინით უბრძანა: „სდექ!“

მართალია, ეს კატური ენაზე იყო ნათქვამი, მაგრამ დათვიმ კარგად გაიგო მისი აზრი. გრემში არა მარტო შეჩერდა, არამედ წინა თათებიც კი ასწია მაღლა — ნიშნად მორჩილებისა. მაგრამ, როგორც კი დადგა უკანა ფეხებზე და კატას შევიდან დახედა. იგი მას მერტივლად პატარა ეჩვენა. ბებერი გრემიანი ვარიზოსი კი არ შეუშინდა! ნუთუ ახლა ეს კულიანი არაობა შეაშინებს მას, რომელიც მისი სახის ტოლაც არ არის? საკუთარი თავის წინაშე თვითონვე შერცხვა. ხოლო ჩონის ტრიბონა თავისი პირდაპირი მოვალეობა შეასხნა — დაიკეცა შეილო.

გაღწყვდა, გზა ვანგვრძო, და ოთხზე ფეხზე დადგა. კატამ კვლავ შესჩახვტა: „სდექ!“ მაგრამ ამჯერად გრემის ყურები არ გაუბღერდა. კნუტების შეშინებულმა ენაგილმა აღაფხონა კატა. თვრამდე ბას რბუყალითა და კბილებით, — რა იარაღიც კი კატას გააჩნია, — თავგანწირული დაცვაკობით ებღღვნა გრემის შიშველ, მგრილობიარე ცხვირზე. — ყველა დათვის ყველაზე სუსტ ადგილას, — შემდეგ კი მის ზურგზე გადავიდა და იქიდან უდლისკენ გადაინაცვლა. ერთი-ორჯერ აუბაა როგორმე მოელოებინა პატარა გაციოვებულ მხეცე, მაგრამ რაჟი არ მოუხერხდა, ბებერი დათვი იმედე მოიქცა, როგორც შეიქცეოდა მის ადგილას უმზარავსკობა: მტრის ბანჯა ზურგზე უჩვენა და მშობოლორ ტყისკენ მოქუსლა. მაგრამ კატაში საბრძოლო აღტყინებამ გაიღვიძა. ის მარტო მტრის განდევნით კი არ დაქაოთფილდა, არამედ მიონდომბ მისი საბოლოო დამაიციებება და დამარჩილებება. მიუხედავად იმისა, რომ ბებერი გრემი ძალღონის დაუზოგავად ვარბოდა, მაინც ვერ მოიპოვრა ზურგვიდან კატა,

რომელიც პატარა ქაჩვიით ამუშავებდა კბილებსა და კლანჭებს. შიშისზარდაცემული გრემი აქეთ-იქით აწყვდებოდა და ამ უცნაური წყვილის გზა მიწაზე გრძელი მუჩა ბალის ბეჭუჭებითა და აქა-იქ სისხლის წვეთებითა კი აღინიშნებოდა. კატის ღირსება საცხებით აღსდგა, მაგრამ ეს მისთვის ჯერ კიდევ ცოტა იყო. სასოწარკვეთილი გრემმა კვლავ ცოფანიფიტი მიტევაობდა. იგი, ამარცხებული და დამცირებული, მზად იყო ცაცხეტულაკის ყოველგვარი პირობები მიეღო. ვინ იცის, სადამდე მივიღოდა საშუა, ჩონი რომ არ ყოფილიყო. ხს კიწყერიოდან მისმა გულგამგმირავმა ბლავილმა უნებურად შიშავგრა დაღდას ვალარჩინის ახალი გეგმა. გრემმა ორი ნახტომით მიიჭრა ფიქვთან და ზედ აბიბლდა.

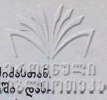
ახლა კი კატამ აშკარად იგრძინო, რომ მტრის ბანჯეში მოხვდა, რომ მტრის რიცხვი გაორკეცდა. მან კეთლოანიერულად გადასწყვიტა — სწრაფად ჩამოხტაროდა დათვის ზურგთან. კუდაარეხილი დიდხანს უტვლიდა ხეს გარემო და ზეგით ის იხედებოდა, თითქოს მტერს ძირს ჩამოსასვლულად იწვევსო. შემდეგ მას კნუტებიც შეუერთდნენ და ხმაშილალი ცხავილით გამობატეს თავიანთი ექავიფილვება. მთიელები ირწმუნებოდნენ, რომ დათვები არაფრით არ ჩამოვიდოდნენ ხიდან და შიშშილით დაილუტეოდნენ, მზარეულს რომ არ დაეძახნა კატისთვისო. მე ვერ მოვახერხე შემომოწმებინა — მარტო ისე დამთავრდა ეს თავგანდასავალი, როგორც მთიელები მომიყენენ, თუ — არა.

როდესაც უკანასკნლად ენაზე ჩონი, იგი ისევ ხის კენწერზე იჯდა და ჩვეულებრივად დასტერიოდა თავის მწარე ხვედრს. ამ დროს გრემი ფიქვებში დაყალიბდა და რაიმე მსხვერპლს ეძებდა. აგვისტოს დასაწყისი იყო და გრემის საჭიციელში უკვე რალაც ცვლილებები შეინიშნებოდა. პარკის მოზინდარტობა შორის იგი ყოველთვის „საშიშვალ“ თვლვებოდა, ხოლო ჩონისამდე სიყვარული მთავარი ხაზად გასდევდა მის ხასიათს. ჩონი კი ამ ბრლი დროს ხშირად სრულიად განმართებული აბარებდა დღეებს რომელიმე ხის კენწერზე და თავს სავესებით უბედურად გრძნობდა.

მისი მოკლე ბიოგრაფიის უკანასკნელი თავი უკვე იმ დროს ვანეუთუნებდა, როცა მე იელაუსტონის პარკიდან წამოვედი. ერთზე, ვთვლებსას, ჩონი კულში მისდგა სასტუმროს მახლობლად მოყალიღ დედას. სამზარეულოში ამ დროს მოსამსახურეობდა ახალაყვანილი, ახალაზრდა ირლანდიელი გოგო იყო. მან ფანჯარაში გაიხედა და მოეჩვენა, რომ ვიღაცის ხბო უგზარ-უკვილად დავებებოდა ენოში. მაშინვე ვარტე გამოვარდა მის გასაყვებლად. სამზარეულოს გაღებული კარით, კატასთან შეხვედრის შემდეგ, გრემში ჯერ კიდევ ისეთ შიშს იწვევდა. რომ მთე-

ლი სისწრაფით მოკურცხლა. ზარდაცემული ჯონი მახლობელ ხეს ეცა, რომელიც, მისდასაუბედუროდ, აღმოჩნდა... ფარნის ბოძი. სწრაფად, მეტრამეტად სწრაფად აცოცლა იგი ბოძზე, დედამისი გრემში კი ამ დროს უკანმოუხედავად გაბრძოლა. როდესაც გოგო ახლოს მივიდა და ბოძზე რომელიც გარეული მზეკი დინახა, თვითონაც არახალბუნდებოდა. მაგრამ მზეკი უნდა სწრაფად ირეულოს სხვა მომსახურებებმა და, როცა იცხეს ჭდავანა ჯონი, გადასწყვიტეს მისი დატყვევება.

მოტიანეს საყურელი და ჯაჭვი. მკირე ხნის ბრძოლის შემდეგ, რომლის დროსაც რამდენიმე კაცი ძლიერ დიოკაწრა, საყურელი ურჩ ბელს კიერზე გაუყეთეს და ფარნის ბოძზე კაჭვით მიამხეს:

როცა თავი ტყვედ დაიფარა, ჯონი ისე გაცოცხდა, რომ ჭდავილიც კი ვეღარ შესწლო. ის მხოლოდ იკბინებოდა, გულზე და კაწრავედ ირგვლივ ყველაფერს, სანამ ღონე არ გამოეცალა. მაშინ ისეგ ღრიალით მოუხმია დედას. დედა კი, კატის შუშით, ახლოს მისვლას ვერ ბედავდა. იგი შევირა ტყეს და ბელის ანახარა დატოვა თავისი პატარა ჯონი.

ჯონი მთელი დღე ხან იბრძოდა, ხან ჭლოდა. საღამოს იგი საბოლოოდ დაუძლურდა და ირლანდიელი ნორას მიტანაში საჭმელიც კი მიიღო. ეს გოგო ვალდებულად თვლიდა თავს, რომ ჯონის ძიძა ყოფილიყო: ვანა მისი ბრალი არ იყო, რომ ჯონიმ ნამდვილი დედა დაჰყო!

შემდეგ დღეებში გრემში ზნორად გამოჩნდებოდა ხოლმე სანაგვეზე, მაგრამ, ეტყუება. თავისი შვილი აღარ ახსოვდა. ჯონი ნორას მებრეგობის ქვეშ ღარიბა და საჭმელსაც იმ აუშვებდა. თუმცაღა ძიძისაგან უჩვეულო რაიმეც მიიღო: ერთხელ, როცა ნორამ სადილი მიუტანა, ჯონიმ იგი დაკაწრა და თავის სიკოცხლემი პირველად იქნა რიცხიანად მიტყეპილი. რამდენიმე საათი ვაიბუტა: იგი არ იყო მიჩვეული ამგვარ მოპყრობას. შიმშილმა თავისი გაიტანა. ამის შემდეგ თავის გამძვლს უკვე დიდი პატივისცემით ექცეოდა. ნორა გულმოდინედ ზრდიდა დაობლებულ პატარა ბელს და ორი კვირის შემდეგ ჯონის ზნე შესამჩნევად შეეცვალა. იგი ბევრად უფრო მშვიდი გახდა, თუმცა შიმშილის ძველებურად ტირილით „ერ-ერ, ერ-ერ, ერ-ერ“-ით გაგამოხატავდა, მაინც იშვიტადა ჭლოდა.

სექტემბრის მეორე ნახევარში ხასიათი კიდევ უფრო შესამჩნევად შეეცვალა. დედისაგან მიტოვებული სრულიად მიენლი ნორას, რომელიც ჰყვებოდა და სჭიდა მანამ, სანამ მისგან ნამდვილი, კარგად აღზრდილი ბელი არ გამოიყვანა. ზოგჯერ იგი თავის უფლებად უშეგებდა ჯონის და ისიც,

ტყეში კი არა, სამზარეულოში მიდიოდა თავის ძიძასთან მივილიდა და, უკანა ფეხებზე დაშვებულ, კლდეს დასაძვინკვლავდა ყველაფერს. აქ მან საშინელი ცხოველი — კატა გაიცილა, რომელმაც დედამისიც კი გაეცია, მაგრამ ჯონის ახლა ყოველმეძველ მფარველი — ნორა ჰყვავდა და კატა ბოლოსდაბოლოს იძულებული გახდა დაზავებოდა.

ოქტომბრის სასტუმრო უნდა დაუბრუნდოდა. დაფიქრებდა — რა ექნათ ჯონისთვის: ისევ თავისუფლად გაეშვათ, თუ ვაშინგტონის ზოოლოგიურ ბაღში გაეგზავნათ, მაგრამ ნორას არაფრით არ უნდოდა დაემთხი იგი.

სექტემბრის ბოლო რიცხებში ყინვანია დაემევი და იწყა და ჯონის საშინელი ხველა დააწყებინა.

იგი, როგორც დათვების უმრავლესობა, ტყვეობაში კი არ სუქდებოდა, პირიქით — ხნდებოდა. ფერდები ჩასუკვიდა, ხველა თანდათან გაუძლიერდა და ერთ დროს სასუნებით ავადმყოფი და აკანკალებული იბოვეს თავის საჭოლში, ფარნის ბოძის ძირას. მაშინ ნორამ სახლში შეიყვანა და მას შემდეგ ბელი სამზარეულოში დარჩა.

რამდენიმე დღეში ჯონის უკეთესობა დაეტყო. ძველებურად იჩენდა ცნობისმოყვარეობას ყველაფერისადმი სამზარეულოს ღუმელის დიდი ცეცხლი განსაკუთრებით იზიდავდა. როგორც კი კარებს გააღებდნენ, უკანა ფეხებზე ჩაუტყდებოდა და ყურადღებით მიაშვრდებოდა ცეცხლს. ერთი კვირის შემდეგ ამ საზახობისადმი ინტერესიც დაკარგა. დღითიდღე უძლურდებოდა. ბოლოს კი, რაც არ უნდა მომხდარიყო მის ირგვლივ, ვეღარაფერი უღვიძებდა ჩვეულებრივ ცნობისმოყვარეობას.

ხველა თანდათან უძლიერდებოდა და ქოველთვის საცოცხლოდ იქნა, გარდა იმ წუთებისა, რომლებსაც ნორას მუხლებზე ატარებდა, ამ დროს იგი ეფერებოდა გოგოს და ყოველგვარი საშუალებებით გამოხატავდა სიხარულს.

სასტუმროს დახურვამდე რამდენიმე დღით ადრე ჯონიმ პირველად თქვა უარი: თავის ჩვეულებრივ საუზმეზე, დედა ჩუმად ქვითინებდა, სანამ ნორამ მუხლებზე არ დაისვა. ნახევარი საათის შემდეგ, როცა ნორამ იგი კალთაში ჩააწვიინა და თავის საჭმინობას შეუღდა, პატარა ჯონიმ საუღრამოდ დაკარგა ყველაფრის დანახვისა და გავების სურვილი.

თარგმნის ნათილა მინაშვილი და ლალი მინაშვილი.

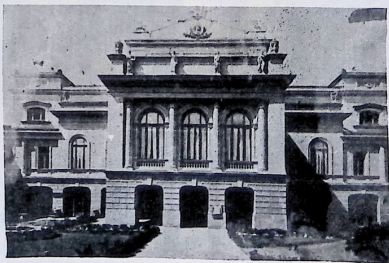
ქართული კულტურის

ნოდარ გუგუშვილი

დადა მე-19 საუკუნე, — საუკუნე დიდი სოციალური და კულტურული ძვრებისა. მცირეობისა და პარტიკულური ინტელიგენციის დაქვეითებისა და ევროპული ხელოვნების საუკეთესო მონაპოვარს. შეიქმნა მრავალი ლიტერატურული სალონი თუ წრე, სადაც გონებამახვილურ საუბრებსა და ლხინს ენაცვლებოდა ფრიად სერიოზული მსჯელობა თეატრზე და ხელოვნების სხვა დარგებზე. ფრანგულიდან ითარგმნა კორნელის, რასინისა და ვოლტერის ტრაგედიები. საუკუნის გარეგარეზე (რუსთაველის იუბილესთან დაკავშირებით ახლა ეს ჩვენთვის ძალზე საინტერესოა) პოეტმა გოდერძი ფირალიშვილმა „ეფთხისტყაოსნის“ ინსცენირების მიხედვით შექმნა ტრაგედია „ინდოეთის ტახტის მემკვიდრე ანუ სამშობლოს სიყვარული“, ხოლო შემდეგ მეორე პოეტმა ოქროპირ ბაგრატიონმა მოახდინა ამ გენიალური პოემის მთლიანი ინსცენი-

რება, რომელსაც თავისი ესთეტიკური ტრაქტატი წარუძღვარა წინ. ამ წინასიტყვაობაში გაკრიტიკებულია დროის, ადგილისა და მოქმედების მთლიანობის კლასიციტური კანონი, რაც კრიტიკული აზროვნების გაღვივებისა და პროგრესის მალეწიბელი იყო. აღეჭრნადრე კვებავდის, ვახტანგ და აღეჭრნადრე ჯამბაქურ-ბელონიანის, მანანა ორბელიანის წრეებსა თუ სალონებში ისმოდა სარკაზმით სავსე აფორიზმები, რასინის პათეტიკური მონოლოგები, გრიბოლევის („გაი კეთისაგან“) პერსონაჟების სატირული აღსარებანი. ამავე წრეებში დაიბადა სურვილი კლასიციტური ტრაგედიების დადგმისა. პარალელურად ახალი ლიტერატურული მიმართულება (რომანტიზმი) იცვლდა გზას ქართულ სინამდვილეში და ჩვენი დიდი რომანტიკოსი პოეტი ნიკოლოზ ბარათაშვილი თარგმნის ლეიბევიციის ტრაგედიას „თელინის ტირანტელს“, ხოლო ქართული ბუნებრივი სულის რჩინი დიმიტრი ყიფიანი — შექსპირის „რომი და ჯულიუსი“. საკუთრივ ქართული დრამატურისა, სამწუხაროდ, ნელა იკვდის გზას და ამ გაცხოველებული პოეტური შემოქმედებისა და მთარგმნელობითი მოღვაწეობის ფონზე ბოლად გამოიყურება ოქროპირ წერეთლის კომედია „ქორწილი იმერეთის თავისა“, სადაც იმერეთისა და ქართლის თავად-აზნაურებისა და ყმების ცხოვრების საკმაოდ რეალისტური სურათები მიხიარულ, კომიკურ ფერებშია წარმოდგენილი. ყოველივე ეს ერთად აღებული ქმნის იმ აუცილებელ წინამძღვარს, რომ-

ლივ ქართულ საზოგადოებაში წარმოშობს პროფესიული თეატრის შექმნის იდეას. პოეტისა და დრამატურის გიორგი ერისთავის დიდ, პრაქტიკულ მოვალეობას, შემოქმედებით ენერჯის, მისი ნიჭის მრავალმხრივობას უნდა უმაღლესად ქართველი ხალხი დიდ ისტორიულ და კულტურულ მოვლენას — ქართული პროფესიული თეატრის გახსნას (1850 წლის 2 იანვარი) გ. ერისთავმა გადალბა მრავალი წინააღმდეგობა, დასძლია თეატრის ირაველივ გავეცემული მრავალი ცურწმენა და ითავა ყოველივე; თეატრის რეპერტუარის შექმნა, რეჟისორობა, მსახიობობა, პედაგოგობა. მან თეატრისავე შემოაბრუნა ქართული თავად-აზნაურთა. თავის კომედიებში — „გაყრა“, „დავა“, „მუნწი“, გ. ერისთავმა გვიჩვენა ქართველი თავად-აზნაურებისა და, სწორედ, იმდროინდელი ცხოვრების მრავალი მანკიერი მხარე, დასცინა ადამიანურ სისუსტეებს, შექმნა მოხელეებისა და ვაჭრების ცოცხალი, კინკრეტილი ტიპაჟი. მიუხედავად დიდი ენერჯისა და ნაყოფიერი დრამატული მოღვაწეობისა, იგი მშვენიერად გრძნობდა, რომ მარტო გვიზოდა ქართული თეატრის ტეროს. ამიტომ ცდილობდა პროფესიულ ნიადაგზე დაეყენებინა მსახიობთა წვრთნა (თავისებური თეატრალური სტუდია ჰქონდა მას ხიდისთავსა და თბილისში), შექმნა მუდმივი მოქმედი დასი და მალე დასძლია სცენისმოყვარული პროფესიონალები. მისი თეატრის პრეზერვის მსახიობი გ. დვამაძე ერთ პოემეში ამბო-

თბილისის
ძირითადი
საოპერაო
თეატრის
შენიშვნა
იმერეთის
გარეუბანში
სახელობის
თეატრი.

* გაგრძელება. იხ. „პიონერი“ № 10.

ბლა: «ვერა მამა ვერ უზამდა, რაც მან ღვეპლი ჩვენზე სთქვას». გ. ერისთავი მსახიობებს პიესების საწერად ახალსებდა, მან შეიჯარა და აღზარდა ისეთი ნიჭიერი და ცოცხალი გონების ღრამატურგი, თანაგრიც იყო ზურბი ანტონოვი, რომლის კომედია, «მზის დაბნელება საქართველოში», დღემდე არ ჩამოღის ქართული თეატრის სცენიდან. გასსვავებით თავისი მასწავლებლისაგან, რომლის «ქალამი — ი. ჭავჭავაძის თქმით — უფრო სათავადიშვილო არე-მარეში ატარებდა ჩვენს გონებას» — ანტონოვმა მდამიო ხალხის ცხოვრების, მისი ავტორიანობის სურათები შექმნა. თითქოს არგებობდა იმის პირობა, რომ ქართული თეატრი წინ წასულიყო და მომავარებულყო, მაგრამ აქ საქმეში ჩაერივნენ ვარეუბნი, ტლანქი ძაღვები. თვლიან, როცა მეფისნაცვალმა, გრაფმა ვორონცოვმა გ. ერისთავს ნება დართო გაემართა ქართული წარმოდგენები, მეფის ხელსუფლება ფიქრობდა ქართული თეატრი რუსიფიკატორული იდეების პროპაგანდისტის როლში გამოეყვანა. მოხდა პირიქით — თეატრმა გამოათოცხლა ქართული სახოვადობებრივი აზროვნება და ეროვნული თვითშეგნების იდეა. ყოველივე ეს არ ექანინა მეფის ხელისუფლებას და დაიწყო ქართული თეატრის და მისი ღრმძლანავლის თანმიმდევრული და მეთოდური დევნა-შევიწროება. ითბი წლის შემდეგ ქართველ მსახიობებს ხელფასი შეუწყვიტეს, შენობა წაართვეს. გიორგი ერისთავი ფაქტიურად ჩამოაცილეს ყოველგვარ სახოვადობებზე საქმიანო-

ბას. მის შემცველად დანიშნული ზურბი ანტონოვი «კოვით შეკარობილად» გამოაცხადეს, ბნელ აზრებაში გამოამწყვდიეს და ასე ახოხადეს სული. ასე ჩიბალა ეს დიდი და საშინოლოშვილო საქმე. მართალია. ივანე კერესელისმეც სცადა ქართული თეატრის სულთმობრავი სხეული გამოთოცხლება, მაგრამ ახოლო!

თითქმის მეოთხედი საუკუნე ელოდა ქართული ხალხი პროფესიული თეატრის აღდგენას. მართალია, ამ ხნის განმავლობაში გიორგი ერისთავის თეატრის მიერ ახთებული ჩირადუნის ნაჭერწყლები ხელა ღვიგონენ სცენისმოყვარეთა წარმოდგენების და ერთგვარ ნიდაცასე ამხადებდნენ, მაგრამ ეს განახლებული ცხოვრების ფონზე ძალზე უნიშნელოდ ჩანდა. ხოლო ამ ცხოვრების განახლოვების პირველი მეტროლები იყვნენ ჩვენი ერის სასიქადლო შვილები — ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ივანე მაჩაბელი და თერგდალეულთა თაობის სხვა წარმომადგენლები. პირდაპირ განსაცვიფრებელია ის ენერჯია, შეუპოვრობა, გაქანება, შორსმეყვრეტლობა, რომელიც ილია ჭავჭავაძემ და მისმა თანამზრახველებმა გამოჩინეს თეატრის აღდგენის საქმეში. ეროვნულ-გამანათავისუფლებული მოძრობის მეთურების კარგად ესმოდათ, რომ თეატრის არცებობა ეროვნული თვითშეგნების ერთ-ერთი ყველაზე ნაიელი და მეჭრამეტყველი დადასტურება იყო. ისინი მხოლოდ ამ მაღალი პოზიციებიდან უხურებდნენ ქართულ თეატრს. მისი სცენიდან ქართული ხალხში უნდა გადასულიყო მომწოდებელი სიტყვა. რუ-

გიორგი მერისავი

სიფიკაციის საყოველთაო მოახლების პირობებში მისი მეოხებით უნდა შენარჩუნებულიყო და განმტკიცებულიყო მშობლიური ენა. თეატრის უნდა აღზარდა და დერაზმა ქართული ხალხი, უნდა გაენსტაკებინა მისი ზნეობა და საყოველთაო პროგრესისათვის ეხიარებინა იგი. განა წარმოსდგინა თეატრის დანიშნული ნიშნისადი ამაზე უფრო მაღალი, ეროვნული და მოქალაქეობრივი შინდგომა? ამ მიზნის მისაწყვად გაიშალა პირდაპირ განიანთხოული მოღვაწეობა მთელი თაობისა. ი. ჭავჭავაძემ სათავადაზნაურო ბანს, პირდაპირ ძალად გამოსტაცა თეატრის აღდგენისათვის საჭირო თანხა, თვით ავრცელებდა აბონემენტებს, აგროკებდა შემოწირულობებს, წერდა საპროგრამო სტატიებს თეატრზე, თარგმნიდა, კითხულობდა ყოველ ახალ პიესას, ექნება ნიჭიერ მსახიობებს.... «ჩვენ სცენას ორგვარ ღვეშსა ვსთხოვთ: პირველი, რომ მართლა განმწმუნებელი იყოს ჩვენის ცხოვრებისა, ჩვენის ჭკობის და გულის განმანათლებელი და მწერონელი, და მეორე — იგი უნდა იქნას იმ ადგილად, სადაც ჩვენი ენა ფიხზედ

ს უ რ თ ი მ ზ მ: კინიდა ილიან მერისავი — მარტოვლი ძალის რულა; თაბადი გიორგი მერისთავი — იმბოლის რულა; თაბადი ალბანანდო მერისთავი — მარტიმის რულა (მ. მერისთავის «პაბრა»).

უნდა წამოდგეს მთელის თავის შვენივლითა და სიმდიდრითა. — წერდა დიდი ილია. მის კვერს უკრავდა აკაკი წერეთელი: — ისტორიის მთელი ტომები ვერ იმოქმედებენ კაცზე, როგორც ერთი ხერიაინი პატრიოტული წარმოდგენა. გარდა იმისა, რომ აკაკი წერეთელმა სხვადასხვა ენარის პიესებით გაამდიდრა ქართული თეატრის რეპერტუარი, იგი წყლების მანიძილზე იყო დასის მეთაური, რეჟისორი და აღმზრდელი; ასევე განსაკუთრებულია ივანე მაჩაბლის ღვაწლი. მან ქართულ თეატრს მისცა შექსპირის ტრადიციების შეუღარებელი თარგმანები, რამაც მთელი რეპერტუა გამორჩევა სასცენო მეტყველებაში და სავითოდ მსახიობთა შემოქმედებაში.

მას ასე — არსებობდა მოწინავე თეატრალური იდეები, ი. შიკაგავამც მთეატრს მისცა გავითარების გეზი, იწყებოდა და ითარგმნებოდა პიესები, შეიქმნა დრამატული საზოგადოებაც. — მაგრამ სად იყო თვით თეატრი, მსახიობები, რომელთაც ხორცი უნდა შეესხათ ამ იდეებისათვის და სცენაზე პიესები წარმოედგინათ? ქართული თეატრი ფაქტურად ხომ ჩინასაშვიდ დაიშალა!

ნატო მაჩაბიანი

(ქართული პროფესიული თეატრი განახლდა 1879 წელს).

დიდი რეჟისორი კ. სტანისლავსკი წერს, რომ თეატრის ისტორიის ახასიათებს ერთი უცნაურობა — შეიძლება გვიღვდეს მთელი საუკუნე და სცენაზე ერთი ნიჭიერი მსახიობი კი არ გამოჩნდეს, შეიძლება მოხდეს პირიქით და რამდენიმე წელში ნიჭიერი მსახიობთა მთელი თაობა, მთელი თანავარსკვლავედი ამობრწყინდეს. ამგვარ ბედნიერ გამოჩენას ჰქონდა სწორედ ადგილი ამ პერიოდში. სცენისმოყვარეთა წრეებში, საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში დიდი პოტენციის მსახიობები იყვნენ გაფაბრულნი. ერისაღმის სამსახურის იღმა ისინი ქართულ პროფესიულ სცენაზე მოიყვანა. ისტორია სათუთად ინახავს მათს სახელებს, ყველა თავისას მიუზღავს, მაგრამ მათ შორის იყო ოთხი — ვასო აბაშიძე, ნატო ვახუშია, ლადო მესხიშვილი და მკოე საფაროვა-აბაშიძისა, — რომლებმაც შექმნეს ქართული აქტიორული სკოლა და ქართული თეატრი დიდ პროფესიულ სიმაღლემდე აიყვანეს. ვასო აბაშიძე პირველი სახალხო არტისტი და პირველივეა და ერთადერთი მსახიობთა შორის, რომელს ნემუტი ქართველმა ხალხმა მოაწინიის კალთებს მიიბარა. 1922

წელს გამოცემულ სათუთილო კრებულში ნათქვამია: — აბაშიძე არის ყველაზე დიდი ქართველი მსახიობი, ყველაზე უფრო ქართველი მსახიობი. ქართული კომედიური გენია ვ. აბაშიძის, ხოლო ტრაგიკული — ლადო მესხიშვილის შემოქმედებაში გამოვლენდა. ვრცელია ვ. აბაშიძის მიერ შექმნილი სამყარო — აქ არიან ვაჭრები, მეფეაშვილები, მოქალაქეები, მედროეები, აქ არის ჭრელი სამყარო ვენებებისა. ეს არის რეალისტური სურათი მთელი საუკუნის გარკვეული ფენის ადამიანებისა. ლადო მესხიშვილი კი რომანტიკული სტილის მსახიობი იყო — მას უყვარდა პოეტური, ტიტუტური, სიმამღერე და ამაღლებულობა. მისი ღვაწი ხომარეობდა, პამლეტი, ურიელ აქოსტა, ფრანც შოპრი: ამის საუკეთესო დადასტურებაა. ორივე ამ მსახიობის ცხოვრება მთელი თაობებისათვის იყო ცოცხალი მგავლითი: ვასო აბაშიძემ ღრმად მოხუცებულ თაობამდე შეინერჩუნა ნიჭის ელვარება და მადლი პროფესიონალიზმი. მისი ნაშრომი „მოკლე ცნობები დრამატული ხელოვნების შესახებ“ რეალისტური სამშეშარულმდელი ხელოვნების მკერე ენციკლოპედიაა. ლადო მესხიშვილი არა მარტო სცენიდან აღანთებდა ბრძოლისათვის მაყურებელთა გულებს, არამედ იარლით ხელში იდგა 1905 წლის რევოლუციის ბარიადებზე.

თუ ეს ოთხი მსახიობი იყო ქართული თეატრის შენობის თვით ბალოფარი, მის კედლებს ამარგებდა მთელი თაობა ნიჭიერი და ენერგიული მსახიობებისა, რომელთა შორის პირველად მოსასწინებელია მრავალმხრივი საზოგადო მოღვაწე, განსაცვიფრებელი ენერჯის ადამიანი — ვალერიან გუნი, შემდეგ — კოტე ყიფიანი, კოტე მესხი და სხვანი. სწორედ მათ მოიტანეს ასე სახელოვნად მე-20 საუკუნის ზღვრულამდე ქართული თეატრი, მოიხილეს ვალ მამულის წინაშე და ესტავებდა გადსაცეს ქართული თეატრის განახლებულს — კოტე მარჯანიშვილს.

(დასასრული შემდგომ ნომერში)

ვილაშვილი — მსახურის როლი. ახიხინი — თავად ივანე როლი („ბაბარა“).

— თქვენი ძალი წუხელ მთელი დამე ყოფდა!
— ნუ სწუხობთ, დღისით ვამობიძინებ.

ნაბირე მდგარი შოფერი პატარა ბიჭს.
— რა ვიცო, იხევეს წყალი მხოლოდ მუცელს უფარავთ და...

ცოლი:— გუშინ სათევზაოდ რომ იყავი, რამდენი თევზი დაიჭირე? ქმარი:— ბუთი კილო.
ცოლი:— ესე იგი, ნოჭარს მოუტყუებობხარ.

— შენ ყოველთვის აჭარბებ მოყოლისას.
— რაო? ვაჭარბებ კი არა, ნახევარსაც არ ვამზობ მართალს.

— რატომ არ დადგამ ბოსტანში საფრთხობელს?
— რად მინდა საფრთხობელი, მთელი დღეები იქ არა ვარ!

— შენ მეუბნებოდი, აქ ძალიან თბილია წყალი, სინამდვილეში კი მინანია ძლივს ამოვათრინეთ, — საყვედურობდა მდინარის

— თუ შეიძლება, მათხოვეთ თქვენი რადიომბლები.
— თქვენი ალბათ ცეკვა გინდათ, მაგრამ არაა რომ გვიანია?
— არა, ცეკვა კი არა, ძილი მინდა!

მასწავლებელი: — მითხარი, რა განსხვავებაა ელექტროდენსა და ელვის შორის?
მოსწავლე: — განსხვავება ისაა, რომ ელვა უფასოა და ელექტროდენსთვის კი ფულს ვიხდით.

პოპულარული ფრანგული ქურდანოსი ოფრანს ფუტბოლის მთავარმა რედაქტორმა მასს ოურბანიმა დაწერა წიგნი სათევზბოთის ისტორიები. წიგნი ეძღვნება მსოფლიოს გამოჩენილ თევზბოთეულს.
ამ წიგნიდან ვთავაზობთ ერთ ნოველს სახელწოდებით ბრაზილიელ თევზბოთეულ პეღუზე. პეღუს სახელთან მრავალი ლეგენდაა დაკავშირებული. მაგრამ სანინტერესოა, რომ ამ ნოველს ნამდვილი ამბავი უღვეს საფუძვლად.

კარი რომ გაიღო, იურნალ დო ბრაზილისის თვალთვრებაში გაჩნდა მდივან ქალს თავივე არ აუღია, ხეღის აწვეით ისე შეიხალმა შენოსულ თევზბოთეულს, — იოიდა, რომ ეს აუცილებლად ბელე იქნებოდა.

ქვეყნის

ბრაზილიის სათევზბოთეო კლუბს „სანტონის“ კანტორაში უკვე მიჩვეული იყვნენ, რომ პეღუ წყაროს დაწეხამდე თავის ფიტქს მოსაკლავად ყოველთვის შემოვიდოდა ხოლმე. კაცს, რომელსაც ჩვენი პირობის 1 თევზბოთელს ეძახიან, საქმად დიდი ღოსობა მოსდის — დღეში ასეუ ზეტი წერლობა.
პეღუმ მადიდებლად კონცერტების დასტა იღობდა სავაძლიერსავე გამხრბობა.

— დაცა, ამანათი მგონი კიდევ დევს რაბღაც, — თქვა მდივანმა ქალმა, — ხომ იქციე, წერლობა.

— სიიდან არის?
— რა ვიცო, ევროპიდანაა.
ამანათი გახსნეს. შიგ მწვანე საყვლიანი და მწვანე მანქანებიანი ყუთიელი მაისურა აღმოჩნდა. მაისურას ზურგზე ციფრი 10 ეწერა.

პეღუმ კონცერტი მოუთმენლად გახიან: — რომელიღაც უცხო ენაზეა დაწერილი ნახტ, ანდელინი, იქნებ შენ ვიცი!
— მგონი ვერაწილია, დანამდვილებით ვერაფერს გიტყვი.

პეღუნი წამოიძახა:
— ნახეთ, ჩვენი ნაყრების ფორმა და ჩემი ნორმის ნიტავ ვის მოვივია თავში ამის გამოწვანა?

პეღუ მგორე დღეს კანტორაში ჩვეულ დარს გამოცხადდა მდივანმა ქალმა რამდენიმე ფურცელი გაუწოდა. წერილი უკვე ეთარგმნათ. აი, რას სწერდენ ბრაზილიის უსაყვარელს თევზბოთეებს:
„ჩემო ძვირფასო პეღუ! შე უკვე რამდენჯერ დავაპირე თქვენთვის წერილის მოწერა, მაგრამ ვერ შევძელი, თავი ვერ დავძლიე. არ ვიცო რატომ, მაგრამ დღეს მაინც გაეზღე და... თუ ღმერთი გწამთ, ნუ გაშიწინებთთი შენ ჰალდას დამწმანავ ვარ მჭყვეს წინაშე, თქვენ კი არც იხიო, რაშაა საქმე.“

შე თხოუმობე წლისა ვარ, ვცხოვრობ ამსტერდამში. თქვენ იქნებ არც კი ვახსოვთ, ამ ერთი წლის წინ ჩვენს პალაქში იყავით, მე კი ის დღე ჩემს სიცოცხლეში არ დამავიწყებდა.

შე ერთ-ერთი ამ ხდენიერთათვის ვთვავი, ვისაც ჰოლანდიისა და ბრაზილიის მცაჩნე ხოლოტი ქაბუში დიო. ერთი უნდა გენახათ, რა ამბავი იყო ტრამპუნგუსე! ყოველი მხარადან შემოპარულ ხალხს ვიძულებდებოდი, სულს ძლივს ვითქვამდი. თამაზის დამთავრებას ბუთი წუთი უძლდა, ორივე გუნდი თავგამტებებით უტვივდა, მაგრამ გოლი არ ჩანდა. მე უკვე თამაზს ვებარე ვუფრტებდი. ტახლოზე უზარმაზარ წამწახოს თვალს არ გაცილებდი, — ან ახლა, ან არასოდეს!

ტრამპუნგუსე დროაღმა იმატა. მე ჩემი დავილიდან ავტომი და გასახველლისაკენ გნა ვაიყვლიო. აქით-იქედან მუდლუგუნებს მტრადნად, მლანქადნად, მაგრამ მე უანაიოხედავად მივდიოდი. უშუალო თვალი მიწვდისას კენე იყო მხარათობი. პოლიციელებსაც კი დავიწყებოდათ თავიანი მოვადლობა და მუღუმბატყირებოდა ერთად იჭრობას ყვირილით იკლებდნენ.

მე შევძლია თქვენს გასახდელში შევმტკარალებული. მივიხედ-მოვიხედ. საყარძლებზე უნერგავდი ვერა ხალათები, პირსახოლები, იატაკზე — ხატები, მურთები და თქვნი ითხამაველებს ჩანათები.

— იწყოში არც არაფერი მესმოდა და არც არაფერზე არ ვფიქრობდი. ჩანათები ამოვქექე, მაგრამ რასაც ვეძებდი, არსად არ იყო. მაგიადურ მღვდარ პატარა მიწებიდან კომენტატორის აღივლებული ხმა მოისმოდა —

მეგობრებო, მიმდინარეობს თამაშის უკანასკნელი წუთი, ანგარიში კი არ გახსნილა. დარჩა ორმოცი წამი... ოცი თხფურცელი... გადავიხმა მარცხნიდან, პიტერსონი ურტყამს... ვალაი!

სიბათის ხასიდან ამოვარდელია დრიალი-მა მიწენი შეუაზნარა. მე კი შენარტყული ვფიქრობდი, — ამ ახლა ჩამავლებენ კისერში ხელს და ან ახლა-მეთუ, ფიხებს იატაკზე ძლივს შევითრეფდი. კარისაკენ რამდენიმე ნახიჭი გადავადვი და ზედ მაგადთან კიდევ ერთი დღურტი ჩანთა დავინახე. ჩანთაზე მკერდული იარაღივე გამოსახული იყო ოთხი ასო — „სტალი“, და აკანკლებულმა ჩანთა მოვისწიქე, ხელში რაღაც რაბილი მოხვდა. ეს იყო თქვენი მასოსურა მასოსურა უხეირო დავმა-ლი, კარს ვეცი, დერეგანში ვაგხსნობი, წინ შემოიჩებებელი დარჩა კინაღამ მოვცდივდი და გასახდელისაკენ ვაგვანდი. დიდი პილტს მასოსურა ჩემს ხელში იყო!

აჰლა, თქვენ ქუდივე გვინდვართ. მე მარ-თლა მოვიპარე თქვენი მასოსურა, მაგრამ მე ვაგვიშველი, ჩაეთიხეთ ეს წერაღილი ბო-ლილოდ.

საქმე თამაშია, რომ მივე ვთამაშობ ფეხ-ბურთის და ხულით და ვულით მიწოდლა...

მესმის, რომ თქვენ ამაზე ვაგვიტყვით, მაგ-რამ ამა წარმოადინეთ არ სახეს მიიხედდენ ჩემი ამხანაგები, ერთ მწვენიერ დღეს წერათაზე ბრახილის ნაკრების ფორმისი რომ ვამოვიდოდი — კედლს მაისურა ვე-ნებოდი ვამორანებული: „ხეპო, სად ვაგებრ-ხე?“

„თვითონ პილტვ მართქა, ბიჭებო!..“ ეს ატყუებ, შუფლებოლი!“ „თუ ვინდათ, თვი-თონ კითხეთ...“

მეორე დღეს ჩვენი კულბის გასახდელში ვედილი ვადრ მივიდი. ტრუსები ჩავიცვი, გეტრები ვავსწორე. დაფა ჩემი ნადავლის ჩაცმის ჯარი.

მაისურა ფრთხილად ამოვიდი, ვავსწორე და, რატომაც, ჩვენი და ბრახილივლების მატრი მომაგონდა, თვალწინ თქვენ დამიდე-ქით, ძვირფასო პედი, — ისეთი, როგორც თამაშზე იყავით, თუ ვახსოვ, ამსტერდამში მინდორზე მხოლოდ ერთ ტაშიში ვამხივე-დიო, მაგრამ იტყვ საქმარის იყო, კაცს ვაგე-ვო, როგორა ფეხბურთელი ბრანდებიც, რო-გორ ხეშმადღანელობთ და აღანთებთ საბრ-ძოლველად თქვენს ამხანაგებს. თქვენს თა-მამს სიტყვებით ვერ ავწერ, მაგრამ ბეცრი-რამე ვფარქენი და დავინახსოვრე, იქნებ ოდეს-მე თვითონ ვაგებორო. ოღონდ, მე დამ-სოცებდა — პატარა რომ იყავით, თქვენც ხომ ოცნებობდით, ცნობილი ფეხბურთელი ვამო-სწავლიყავით.

მე მიხვე ჩავიცვი თქვენი მასოსურა. მაგრამ დღეიდან არ ვაგებრებულა ჩემი ბედნიერე-ბა. ისეთ რატომ? სარკეში ჩემს თავი თქვენს მასოსურაში რომ დავინახე, შენარტყვა. რა უფ-ელია მაქვს მიცვახ პილტს მასოსურა, მეორე პილტ ზომ არ ვარ? ირიოც ვნახით და, ხუ-

როი ვავაფუტო... ან ნაღდი ვადაცნა ვერ შე-ვიდლო... პილტს მასოსურაში... ვამოწოვბობს ხომ დამპირანი ტყვენს ჩვენი ვულტებატორ-ებია ამის შემდეგ საღლა ვინდა თავი ვამო-სოქო თანაც, თუ ვაივებ, რომ მაისურა ავა-ნაღდი მაქვს?!

იხის შემდეგ მთავრად ფეხბურთის თამა-ში. ამხანაგებს ვუთხარა, ექიმმა ამიარტალა-მეოტი, თქვენი მასოსურა კი ძველმანებში დავ-მალი. მიწოდლა ვადამეგდლო ან დამეწვა, მაგ-რამ დამენადა...

აი, ახლა ველოდვარ ვწერთ და ცოტათი ვულტე მოვშავა. თქვენი მისამართი არ ვი-ცი, მაგრამ მე მგონი, ამანათზე მე წარწე-რაც საქმარის იქნება:

„ბრახილია, პილტს!“ ერთხელ კიდევ ვთხივნი, მასატორი!

თქვენი კაციხი.

ამსტერდამი.

პილტვ ფურცლები მაგიადურ დლო. ჩა-ფიქრება. შემდეგ მივიდა პატარა წერილი: — ანდელიდა, მიწდა პატარა წერილი ვი-კანახათო. შავად ხართ? ახა...

„ვიტრფასო კეისი მე შენი მწვენიერად მესმის. ტყუილბრ-ლოდ ლანძვარ სკუთარ თავს შენ, უტარ-ლოდ, ფეხბურთის დიდი მოტრფილოდ ხარ. ასეთ ხალხს კი ხშირად უცნაური ამბები ებარათება.“

ჩემს მასოსურას უკან ვიბრუნებ, ატარე მესხ სახსოვრად. მე მგონი, შენ იცი, რაც არის სპორტი იმისათვის, რომ ნამევილი ფეხ-ბურთილი ვახდებ.

თუ ოდესმე უბრაილის გუნდთან ერთად ამსტერდამში ყოფნა მომიწებს, სტუმრად მე-წვიე, ჩემს ამხანაგებსაც ვაგაცნობ.

შენი პილტა.

თარგმანი დავლი ოკაძისამ.

ნ ე ე კ რ ხ ს ღ ი

ნეკერჩხალი საშუალო ზომის ხეა, ფოთლები 5 ან 3 ნაკვეთიანი, ორთავ მხარეზე პრილა აქვს. იზრდება ჭალე-ბსა და დაბლობ ტყეებში, როგორც შერეული, ისე კორომების სახით. გა-

მოყვნიება ქარსაცავ ზოლებში, აქვს კარ-გი მერქანი. საავჯეთ და სადურგლო საქმეში ძვირფასია. ნეკერჩხლისებრთა ოჯახი მრავალ სახეობას შეიცავს. ზო-გიერთი ნეკერჩხალი ვაჭინსა და შა-ქარს იძლევა, ზოგი — კარგი დეკორა-ტიული მცენარეა, ზოგისაგან კი იღე-ბენ სიმეფესეს, მედიცინაში გამოსაყე-ნებლად.

ნეკერჩხალი, უმთავრესად, ტანწირ-ვტა იზრდება, მაგრამ ამ სურათზე გა-მისახული ნეკერჩხლის ხე უსარმაზარ გველს დამსავსებია.

რატომ უნდა გაზრდილიყო ნეკერჩ-ხლის ხე გველივით დაკლავილი? მერქნიდან მცენარეთა ასე უცნაურად და-გერბილი გაზრდა გამოწვეულია სხვა-დასხვა მიზეზების გამო მწერებისა და სხვადასხვა ცხოველების მიერ მე-

ქანიკური დაზიანებით, სოკოვანი და-ვალებით, ტემპერატურის მკვეთრი ცვა-ლებადობით და სხვა.

სუჯესთა

პირი გავხვა

ცენტრალურ ბრაზილიაში ცხოვრობენ ტომები, რომლებსაც შიმგელოდ სიარული არ სცხვენიათ, მაგრამ თუ რომელიმე მათგანს ჭამაზე შეესწარი, ისინი უზომოდ შერცხვენიალად ჩასთვლიან თავს. სხვისთვის იმისი ჩვენება, როგორ ჭამ, აქ დიდი სირცხვილია და თუ ვინმე მანც იძულებულია სხვისი თანდასწრებით ჭამოს, ის თავს ბრის და ზურგზეცევიტ ჯდება. ხოლო ის, ვინც ჭამის დროს შეესწრო, თუ ზრდილი აღდამიანია, ვებრუნდება და აღარ მოიხედავს, ვერც ეს უკანასკნელი ჭამას არ მოათავებს.

წინათ ასეთი ჩვეულება ბევრ ხალხში იყო. მაგალითად, ატრამეში, როცა იმპერატორი მონტეკუტოა ჭამდა ჯდებოდა მის წინ მოთქვივილი თევზის დგამდნენ. არავის არ უნდა იმხანა, როგორ ჭამდა იმპერატორი. აბსლუტურ სიმპრტოვეში შეეჭეოდნენ საჭმელს ბევრი აფრიკელი და პოლინეზიელი ბელადები ამ კანონის დამრღვევი სიკვდილით ისჯებოდა. დაკომეში, მაგალითად, ვინც მეფეს ჭამაზე მიესწრება, დაუყოვნებლივ უნდა მომკვდარაყკონვროში ეთოი მფისწყული, რომელმაც შემთხვევით ნახა მამამისი ჭამის დროს, ადგილზევე მოკლეს.

როგორ გაჩნდა ეს, ერთი შესაძლებელი უაზრო ჩვეულება? ეს დაკომეშირბებოდა პირველყოფილი ადამიანების წარმოადგენზე იმის შესახებ, რომ საჭმელი, რომელსაც ადამიანი ღებულობს, ზდება მისი ნაწილი. ამიტომ საჭმლისთვის რაიმე ზიანის მიყენება (მაგალითად, შვლოკვით) ნიშნავდა თვით ადამიანისთვის ზიანის მიყენებას. ამიტომ, რაც უფრო

ნაკლები ხალხი ნახავს ადამიანს ჭამის დროს, მით უკეთესი. და თუ მანცინდამინც მოვიხილება ვინმეს თანდასწრებით ჭამა, ეს უნდა იყოს ისეთი ვინმე, ვისგანაც ცუდს არ მოელო, ვისაც ენდობი. ამგვარად, ერთად ჭამა იქცა ურთიერთობისა და მეგობრობის სიმბოლოდ. ამ პურისსქამაში მონაწილეობაზე უარის თქმა უკვე მეგობრობაზე უარის თქმას ნიშნავდა. ამიტომ აღმოსავლეთის ქვეყნებში, თუ სტუმარს ჭამა არ შეეძლო, ის თითქმის სავარაუდოდ ყოფდა და შეძლებდ ამ თითს ლოცავდა. ამით სიმბოლოვდა ზღბოდა ტრაპევის მოზიარე.

ძველი რუსული ჩვეულების მიხედვით, თუ სტუმარი მადიანად ჭამდა — ეს მასპინძლისათვის პატივისცემისა და მეგობრობის ნიშნად ითვლებოდა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ამბობდნენ: „არც სვამს, არც ჭამს, არ უნდა ჩვენგან დაელოდული იყოსო“ და ამას ფარული მტრობის ნიშნად მიიჩნევდნენ.

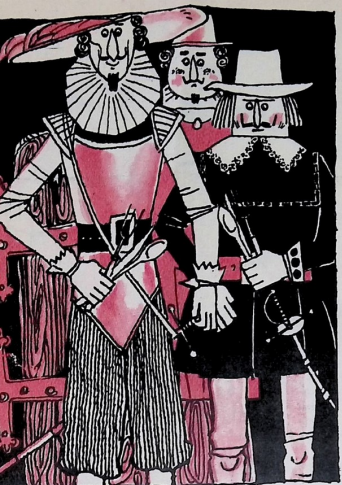

ახლა გაზეთებში ხშირად ვხვდებით ცნობას, რომ რომელიმე პოლიტიკურმა მოღვაწემ სადილი გამართა ოფიციალური ვიზიტით ჩამოსული დელეგაციისა ანდა პიროვნების პარტისაცემად ამ დღევანდელ დიპლომატურ ვტოეცტის ისევე ძველებური რიტუალი უღევს საფუძვლად.

ძველი ჩვეულები გამომხანილი

ხშირად ჩვენ ისეთ რამეს ვაყვებთ, რაც აბსოლუტურად მოკლებულია ყოველგვარ პრაქტიკულ მიზანდასახულობას. ასეთია, მაგალითად, სუფრაზე სადღერტელოების წარმოთქმა. ყველასთვის ხომ ნათელია, მივიღწევთ თუ არა რაიმე საქმეში წარმატებას, ეს ყველაზე ნაკლებადაა დამოკიდებული იმაზე, შესწული იქნება თუ არა სუფრაზე ჩვენი წარმატების სადღერტელო. სამუხაზოდ, არც ადამიანის ჯანმრთელობა სადღერტელოზე დამოკიდებულია. მაშ, რატომ მოწონალობნენ ადამიანები, რომლებსაც შესანიშნავად ესმით ამ მოქმედების უაზრობა, ამ ბავშვური თამაშები?

— თქვენი დღერტელობა!
— ჩვენი წარმატებისა იყოს!
ეს სიტყვები უკანასკნელი ვადმონამისა იმისა, რაც დარჩა ძალიან ძველი ჩვეულებიდან. ერთ-ერთი ძველი მისტური კონცეპციის თანახმად, ადამიანს თითქოს შეეძლო არა მხოლოდ პირდაპირი მოქმედებით მოეხდინა გავლენა მოვლენათა გან-

ოქენს ვაოცებას, დარწმუნებულად ვარა, საზღვარი არ ეცემა, რომ სტუმარი კარზე საკუთარი დანა-ჩანგალით მოგაღვთო. მაგრამ ძველად ხოვავაბო ვაჭურბელი და დანა-ჩანგალი იმდენად დიდ იწვითობას წარმოადგენდა, რომ მდიდარი თუახებშიც კი არ იყო საკმაო რაოდენობით. ამიტომ, სტუმარს მთავალი თან მიჰქონდათ ნოღმე საკუთარი დანა-ჩანგალი; ახე აქციოდნენ, მავდათად, საშუალო საუკუნეების გერმანელ რაინდებს.

პინძელი პირველი არ მოსდამს სასმელს ღოქიდეს.

— ეს იმიტომ კეთდება, — ამბობენ ისინი, — რომ სტუმარი ღარწმუნდეს, — ღოქში არ არის სიყვლილი.

და ახლა, როცა სასმელის დასმისას ჭერი თქვენს ჭიქაში ასხანა ცოტას და მერე სხვების ჭიქებს ავსებთ, გვერდით: ამას აცეთით იმისათვის, რომ სტუმარი სასმელის უცნებლობაში ღარწმუნეთ. სწორედ ეს ერთადერთი აზრი ჰქონდა ამ ჩვეულებას თავდაპირველად, ვიდრე იგი საყოფაცხოვრებო ეტიკეტის უბრალო რიტუალად არ იქცა.

თქვენს გვერდით მსლობნი

უძველესი ღროიდან მოყოლებული ღღმღღ უმარავი წიგნია დაწერილი ეტიკეტისა და კარგი მანერების შესახებ. ზოგიერთი მათგანი რჩევას იძლეოდა — ჰამის ღროს არ გეკვიბა ფრჩხილები, არ გეხანა თავი, არ გეფხოთებიანა. იგლისი რამდენიმე საუკუნის წინ კარის ღღღღღ ბუღმისათვის განკუთვნილი წიგნი ურჩევდა, არ მოეხოცათ ცხვირი სუფრით. „ღანგარდან პირველი ნუ დაიბაკებ საჭმელს, — ურჩევდა ხუტრე პირველი ღროიღღღ წიგნი, — ღროიღღღ ნუ ითქვლიღღღ. შენს თეფშთან ძღღღების ყოარეს ნუ დააყენებ...“

სუფრაზე ყოფნის წესებს არა ნაკლებ ყურადღებას უთმობდნენ ძველი მექსიკის მცხოვრები აცტეკები: „ღორბუცელსავეთ ნუ ჰამ, ნუ ილოკავ თითებს, წყალს როცა სვამ, ნუ თოავებ, შენ ხომ ღღღღ არა ხარ“. ყველა ამ „უღ“ ჩამოთვალა ძალიან მარს წაგვეყვანდა. ყოველთვის სვობს არ გაავითო ისეთი რამ, რაც შენს გვერდით მყოფს უსიამოვნებას მიყენებს, ანდა მუდას გაუფუჭებს. აღამაინის წესიერი ცქვეა მისი ვაზროლობა, არა მარტო იმაში გამოიხატება, რომ სუფრაზე საწმელო არ დაეცეო, არამედ იმაშიც, რომ არ შეამჩნიოს, როცა ამას სხვა გაავეთებს. მით უმეტეს — შენს ოჯახში, შენს სუფრაზე, მაგრამ მხოლოდ არ შეამჩნიო — ეს კიდევ ცოტაა. ძალიან კარგია თუ შენ (მით უმეტეს, თუ მასპინძელი ხარ) ამ ინციდენტს ხუმრობად აქვეყნობ, როცა პეტრე პირველი

ვითარებაზე, არამედ ნებისყოფითაც. ძლიერი ნებისყოფით იმპულსითაც. და როცა ასეთ გამაზნულ იმპულსს რამდენიმე აღამაინი ერთდროულად მიმართავდა ერთი და იგივე პიროვნების მიმართ, მიზანდნ, რომ ამ უჯანასკნელის ძალა და შესაძლებლობა შესაბამისად იზრდებოდა.

ისტორიამ შემოგვიწინაბა არა ერთი შემთხვევა, როცა მეგობრულ სუფრის მტრები ანგარიშსწორებისათვის იყენებდნენ. საწამლაგის ჩაყრა სასმელში ან საჭმელში არც თუ ისე იშვიათად ხდებოდა. ასე მოწამლეს ოქროს ურდოს ბანაკში იარსილა სუზღალელი, ხშირად ასევე უმასპინძლებოდა თავის მტრებს ივანე მრისხანე. საწამლაგების მომზადების ხელოვნებაში განსაკუთრებით კარგად იყენებ ვაჭაუფული ძველი ეგვიპტელები და ბერძნები. ალბათ ამ უძველესი ღროიდან მოდის ჩვეულება, რომლის მიხედვითაც მასპინძელი პირველი იწყებს ჰამს, და ამით თითქოს აჩვენებს სტუმარს, რომ საჭმელი მოწამლული არ არის.

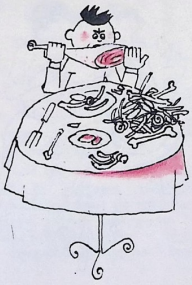
აღმოსავლეთის ქვეყნებში ახლაცაა შემონახული ეს ჩვეულება: იქ ასევე ბული ეტიკეტის მიხედვით, პირველ ნაჭერს ყოველთვის მასპინძელი იღებს.

ერთ-ერთი ეთნოგრაფი ზონდის

კუნძულებზე ყოფნისას ღანიტერებს და ადგილობრივ მცხოვრებლებს შეეკითხა: — სტუმრის გამასპინძლებული პირველ ნაჭერს თვითონ მასპინძელი რატომ იღებს?

— იმისათვის, — უპასუხეს მას, — რომ სტუმარი ღარწმუნდეს საჭმელის უცნებლობაში.

ამავე მიზეზით, ახალ გვინეაში და აფრიკის ბერს რაიონში მასპინძელი, ვიდრე სასმისს სტუმარს მიაწოდებს, თვითონ მოსკვამს ხოლმე. ზულუსებში კი უზრდელობად ითვლება, თუ მას-

ცივე-პერიორის ლავრაში იყო სტუმრად, ერთ-ერთმა მასაჟრმა მეფის უნებოდ გააკეთა მხარე და ზედ დადასხა საყვარელი, რომელიც ლან-გარზე წყურ; ამასთან, უკლებლად ყველა უჭამა დაიშხვრა. პერიორ პირველი გაფთხორდა, რაც მისიხანებრის მომასწავებელს იყო. არაინ იცის, რით დამთავრდებოდა ეს ამბავი, ერთ-ერთ ახალგაზრდა ბერს რომ არ წამოიხვირა:

— ასე დაიშხვრეს, მეფეო, ყველა შენი მტერი და ორგული! პეტრეს გაციენა. გაციენეს სხვებმაც.

არიან ადამიანები, რომლებიც უამისას არც თითები ილოგვედ და არც გამაზრებულ ძელებს იფურთხებიათ, მაგრამ მათი ყოფნა სუფთაზე მთავრად არასამომავლოა დანარჩენებისათვის. ის ას ადამიანები არიან, რომლებსაც ჩვევდა აქვთ, ყოველი კერძის შემოტანისას, გამოთქვან რაიმე ნეგატიური შენიშვნა. მაგალითად, თუ დანიანახვენ, რომ თქვენ იღებთ მღვდლებს, ისინი თუთოდ შენიშნავენ, რომ მღვდლები მაგნებელია. თუ ვინმე უამს თევს, ისინი აუცილებლად მოაყვებიათ ერთ თავიანთ ახლობელზე, რომელმაც თევზე უამს და ამას დიდ საშინელებამ მოჰყვა, და ასე შემდეგ.

სხვის მადლს და განწყობას რომ გაფრთხილებდა სჭირდება, ამას ისეთი ადამიანები კი არ იფიქვებდა, როგორც იულიუს ცეზარი იყო. ერთხელ, ცეზარი მეგობრებთან ერთად სადღესობაზე იჯდა, სადაც მტრულ უგემურად მოზარდებელი კერძი მოართეს.

«ცეზარმა მშვილად შეუპაბ ის კერძი, — წერს პლუტარქი, — ხოლო მეგობრები, რომელთაც არ დაფარეს თავიანთი უქმყოფილება, გაციებია: „თუ რაიმე არ მოგწონს, — უთხრა მან მათ, — ნება გეძლევათ ეს უქმყოფი. ხოლო ის, ვინც ამგვარ შეუპირებას გააქილივებს, თეთონიანა უმეცარი“.

უდავოა, ცეზარს ისევე არ მოეწონა ეს კერძი, როგორც დანარჩენებს, მაგრამ ოჯახის პატივისცემის გამო მას არა თუ უქმყოფილება არ გამოუტყვებია, არამედ მშვილად შეუპაბ ის.

აი, კიდევ ერთი ფაქტი, რომელიც ცეზარის შემდეგ ოცი საუკუნით გვიან მოხდა. ეს ამბავი შეეხოთვა რომბერტ სტივენსონს. რომბერტ სტივენსონი, ალბათ ახსობით, პავსებო.

თქვენი საყვარელი წიგნის „განძთა კუნძულის“ ავტორია.

უკვე სიბერეში სტივენსონი მოხვედრა წყნარი ოკეანის ერთ-ერთ უხუბულზე. აქ ერთხელ, სეირინობისას, იგი წაწყდა კეთროვანს, რომელიც გზის პირზე იქდა. ეს უჩვეულო სახახაობა იყო ევროპელისათვის. სტივენსონი შედგა და შეუშხმევლად დაუწყია თვალთვალი. კეთროვანი პაპირსის ეწეოდ და თავის ფეკრებს მისიცემოდა. ასე გაფრთხელდა რამდენიმე წუთს. ის იყო სტივენსონმა წასვლა დააბრია, რომ დაინახა — კეთროვანი ხელს უქნევდა. სტივენსონი მივიდა. ახლა ის კარგად ხელავდა ამ უხუბულზე.

რის საშინლად დასახირობულ სახეს, მაგრამ რა არის ეს? ავადმყოფს სახეზე რაღაც ღმობის მაგარი გამოქსანა და სტივენსონს გაუწოდდა... პაპირსის ნაწყვავი. სტივენსონი მიხვდა, უყოყმანოდ გაუწოდა ხელი, პაპირსი პირში ჩაიღო, მდღობის ნიშნად თავი დაუქრა და გზა განაგრძო.

აი, რაში იყო საქმე. კეთროვანი როცა შენიშნა მგზავრის დაქინებულ მზერა, მან არც უფიქრა, რომ ამის მიზეზი მისი შესახადობა იყო (რადგან უხუბულზე ბევრი იყო ასეთი ავადმყოფი); მან იფიქრა, — ეს, უბრალოდ, გაქრებულნი კაცია. რომელიც შურით შეჰყურებს ჩემს პაპირსს, და ვერ ბედავს მივხარო — დაფურთხოვ ერთ-ორი ნივთი. ამაში არადფერი იყო უჩვეულო, რადგან ავადმობრივი მუშა ხალხი კეთროვანებს არ ერიდებოდა. გამოებტა ხიზლი, ურთი თქვა პაპირსისზე, რომელიც კეთილი გულით შემოსთავხეს, ეს ხმად ადამიანის წყყინებებს ნიშნავდა. აი, რატომ არ შეიყოყმანებ-

ბულა რომბერტ სტივენსონი — ისევე მამაცი და კეთილი, როგორც მისი წიგნის საუკეთესო გმირები არიან.

ასეთ და ზოგჯერ გახალკეთი უბრალო შემთხვევაში ცივე უჩვეულებს ვახრებები ჩვენ თავის ღირსეულად დაქერას; აი, თუნდაც ასეთი წერილმანი. ახალგაზრდა დაისახობს თევზე ცივე უამი და წინაინ ზომანე მტრად მათილონი გამოუყვდა; გვეყოფა თუ არა ტაქტი არ შეგამჩნიოთ ეს, არ ვა ვამახვილოთ ამაზე ყურადღება? ხშირად შეიძლება არ მოგვეწონოს ის, რითაც გვიმასახინძლებიან, მაგრამ სულგრძელი ადამიანი, რომელიც არა მარტო საკუთარ თავსა და სიამოვნებებზე ფიქრობს, არამედ სხვებზეც, ამას არ შეიშხნებს.

ძველი რუსული ჩვეულების მიხედვით, კარგი, გემოიყოი სადღობის შემდეგ მზარეულს იწვევენ და ნახებლავს უჩვენებენ. ეს იყო მისი ტრიუუმფი, მისი დიდება.

ახლაც, ჩვენს დროში, ყველა ზრდილი ინგლისელი თავს მოვალედ თვლის, სტუმრად ყოფნის მეორედ თვლის მასპინძელ გაუგზავნოს წერილი, რომელშიც გამოთქვამს მადლობას გაწეული მასპინძლობისა და ყურადღებისათვის. ასეთი ჩვეულება აქვთ იაპონელებსაც.

ეს წესი ჩვენში არ არის. მაგრამ, სამაფილოდ, ისევე როგორც ყველაგან, ჩვენთანაც მიღებულა პატივისცემის საშავიო პატივისცემით განდხანა. ამისთვის არ ხერხსა და საშუალებებს მიმართავ — ეს შენიშნა დამოკიდებულნი. ოღონდ მთავარია, არ მიზამო ლუღოვიყო XVI კარის ერთ-ერთი დიდებულს, რომლის შესახებაც ახლა ვაიმბობთ.

ლუღოვიყო XVI სურდა განსაკუთრებულ ყურადღება გამოეჩინა თავისი კარის ერთ-ერთი დიდებულისადმი და ბრძანა: სუფთაზე ყველაფერი საუკეთესო მისთვის მიერთებიათ.

— მოგწონთ? — თავაზიანად ჰკითხოს ლუღოვიკომ, როცა დინახა, რომ სტუმრის თავი თევშემი ჩაერგო და ხმას არ იღებდა.

— თქვენი უდიდებულესობა, მე არასოდეს არ ვაქცევ ყურადღებას ჩას ჰქვამ, — მიუგო მან.

— სულ ტყუილბრალოდ, — უთხრა მეფემ, — აუცილებლად უნდა მიაქციო ყურადღება იმას, რას ჰქვამ, ასევე იმასაც — რას ლაპარაკობ.

შურსან „ნაუკა o ვინდინა“.

საყვან საყვან

თინო ნოსტალიკი

ფანჯარასთან ახლოს ვსივარ. აქედან ხელისუფლებით მოჩანს დიდი ქუჩა, ერთმანეთში ირევა ავტომანქანები, ტროლეიბუსები, ავტობუსები... სხვალ შვიდი ნოემბერია და ქუჩის მოსართავი ფერადი ელნათურების გრავილიები პირდაპირ ფილატებზე დაუწყვიტა. ქართლის მასწავლებელი ილია ჭავჭავაძის ოთარაბთ ქვრივს ხსნის. მე მას სესხებდა, რომ ოთარაბები ჩვენს სოფელშიც არიან. აჲ, ქალაქში, ერთი ფოთლის შესხედვაც კი ჩემს სოფელს მაგონებს. ორი წელია, რაც თბილისში ვაღმუშავებდი. ჩემი გული სოფელში დარჩა. ამას წინათ პაპას და ბების წერილი გავიკვანყე. აღბათ იმ წერილს ყოველდღე კითხულობენ მარტოდ დარჩენილი მოსუკები. ნოემბრის საცაბად სუსხიანი დღეებია, მაგრამ ვიცი: ისინი ახლა თალარის ქვეშ სხდნან... სოფელშიც ფაიფურებია აღბათ, იქაც ემზადებიან საშვიდნოემბროდ; შერბანი სკოლის კედლის გახეთს აფორმებს, გოგი წერილს წერს: ვაჟა, კახა, ზურა...

უეცრად, მემისს მასწავლებლის ხმა: — ზაზა, რაზე ფიქრობ, რატომ არ მისმენ?

— როგორ არ გისმენთ, მასწავლებელო...

— მთელი გაკვეთილი ფანჯარაში იხედებოდი, რაზე ფიქრობდი, ა? — მკითხა გაკვეთილის დამთავრებისთანავე აჩიკომ.

— ჩემს სოფელზე ვფიქრობდი. ასლა იქაც ემზადებიან შვიდი ნოემბრისათვის.

— შენ, გეტყვობა, სიზმარზოაც შენი სოფელი გელანდება.

— აი, ნახავ — აგრონომიულს დავამთავრებ და ისევ სოფელს დავებურუნდები, — ეუბასუხე მე, მეტი: ლაპარაკის ხასიათზე არ ვიყავი და სახლში წავედი.

...დღეაღმე და დღეაღმე ერთ ამბავში არიან, — დეიდა აივანზე საშვიდ-

მხატვარი ზურაბა მამარიაშვილი

ნოემბრო ინდურს და ქათმებს ქოთანში ჩამბალ პურს აჭმევს. დედა ოთახებს ალაგებს. ფანჯრებზე ახალი ფარდები ირხევა. რიოალზე ჩინური ღარნაკი დგას, გაისმის ტელეფონის გაბმული წკრიალი. ეს რაიონის ზარია. მე ყურმილს ვიღებ.

— გამარჯობა, ზაზა! ეს მე ვარ. გოგი!

— რა მოხდა, პა? პაპა და ბებია ცუდად ხომ არ არიან? — ვკოტხე მე.

— არა, ზაზა, ყური მივდე! ხომ იცი, სკოლის შენობას ახალი ოთახი რომ მივაგვიღო. იქ ცოცხალი კუთხე მოვაწყვეთ, პოდა...

— რა გყავთ იმ ცოცხალ კუთხეში? — დავინტერესდი მე.

— ოქროს თევზების აქვარიუმი იქ გავიტანეთ. თამრიკომ ქოთნებით ცოცხალი ტყვიანების ჩამოიტანა. სანდროცამ კვირადან პატარა კუ მოიყვანა. ზაზამ კი — დედალ-მამალი ციცარი. ის ოთახი ლამაზად გვირბა შევლებოთ.

ვაცივებდი საღებავი ვიშოვებ... გვითვლიყო აი — ვერა. იქნებ დღეს, იქნებ დღეს ვინმეს გამოათბინო. აი, კიდევ რას გიბოვ: მეწისქვილე ბაას გული აქვს ცუდად, წამალი ვალკოვრდინი აქვარ აფთიაქ არა ჰქონია, იქნებ ისიც გამოატანო ვინმეს, — სეტყვასავით მაყრის გოგი.

— იქნებ მე წამოვიღო, — ჩადახტე ყურმილში.

— ბიჭოს, მაგას რა ჯობია! ახლავე გავიქცევი, ჩვენებს შევატყობინებ, რომ მოიხიარ, — უსარია გოგის. მე მინდოდა მეოქვა, — ჯარ ნუ ეტყვი, რა ვიცი, იქნებ ვერ წამოვიღებო, — მაგრამ ვეღარ მოვასწარი ამის თქმა — ხაზი გაწყდა.

— ვერსადა ვერ წახვალ, — მითხრა დედაჩემმა, — არა, ამხელა ბიჭმა არ იცი, რომ სადღესასწაულო დღეები შენს სახლში უნდა გაატარო?

— ბაას წამალი საქაროდ სჭირდება, რომ არ წავიდე, არ შეიძლება.

— თუ არ შეიძლება, — ცხარობს უარესად დედა, — მე თვითონ გავატან ვინმეს.

ბაას ჩვენი სოფლის მეწისქვილეა. ბიჭებს მალან ვეყვარს იგი. მასაც ძალიან ვეყვარებო. ჩვენს თავს არავის დასაჩვენებინებდა...

— დეიკო, გვეწვეები! — უკანასკნელად ვცადე მე.

— არავითარ შემთხვევაში! — დაბეჯითებით მეუბნება დედა.

მე უცებ მომაგონდა, რომ ჩვენი მეზობელი ჟორა მღებავია. მის ბიჭს მთელი წელიწადი არითმეტრკაში ვამეცადინებო. ჟორასთან გავიქეცი, მთელი ყუთი საღებავი მომეცა.

— არავითარ შემთხვევაში არ გავიშებ! სხალ სტუმრები გვეყოლება. რას იტყვიან? — მტკიცედ მითხრა დედამ, როცა საღებავიანი ყუთი მოვიტანე სახლში. შემდეგ დედა და დეიდა საღებავი წაიკვანყნებინა. რალა ბუვირი გავაგრძელო და... გავიპარე.

მატარებელში მგზავრები ცოტანი არიან.

„რას იტყვის დედა? რა თქმა უნდა, კარგს არაფერს. მამა რალას იტყვის? ეს უკვე არ ვიცი!“

მატარებელი მელაანის სადგურში შედის.

შემოდგომის სუსხიანი ქარი გაბაღვით აწახვევს კვიპაროსის ხეებს. გზას ფეხით გაუყუყუი... დამის ბინდი დაიშვა

მელანის ტრიალ მინდვრებზე. უფროსების გადმოცემით ვიცი, რომ აქ ძველად ყარაღები დათარეშობდნენ, ძარცვავდნენ მგზავრებს და მკვლელობაც ხდებოდა. ასლა ამითანა არაფერია, მაგრამ... უეცრად შარაზე გამოჩნდა მანქანის ყუთილი შუქი. მანქანა თანდათან ახლოვდებოდა. ვიგრძენი, რომ მანქანის კაბაშა თვალები მე მიცქერდნენ. მართლაც, მანქანამ სვლა შეანელა. — ვილაც საეჭუთა, — გამოივლა აზრმა. იქვე გზის პირას კუნულის ჯაგებში შეეძვეერი. დაინახე ვილაც მალალი კაცი მანქანიდან გადმოხტა და გზაზე გაიარ-გამოიარა.

— ასლა აქ იყო, ასე უეცრად სად გაქტრა! — ჩაილაპარაკა კაცმა და კვლავ მანქანაში ჩაჯდა.

„მე მეძებს, — გავიფიქრე, — მერე რა? თუ გაპარცვა დამიპირა — ყველაფერს მივცემ, სათსაც მოვიხსნი, საღებავსაც მივუგდებ, მხოლოდ წამალს არ მივცემ, ვთხოვ: ადამიანი კვდება, ნუ წამართმევ-მეთქი“.

წამოვხტი და მოგკურცხებ. კვლავ მანქანის შუქი მომენათა. თხრილში გადავძვეერი.

— მომეგვნა, თუ ის იყო? — მესმის ხმა.

— ზაზა, ბიჭო, ზაზა!

ოო! ასლა კი ვიციანი მამაჩემის მძღოლის ჩახლეჩილი ხმა.

— ძია პავლე, აქა ვარ! — ვიძახი მე სიხარულით. პავლე ჩემთან მოვარდა და თხრილიდან ამოიყვანა.

— ეს რა ჭქენი, ბიჭო! — მითხრა პავლემ და მანქანა დაძრა...

— საღებავი მაგათ და დოზანა. რაღაზე ბიჭი ფებს მოიტყუავდა! — აჩიფრიფდა ბებია, — წამალი კი კარგია, რომ მოიტანე...

მეორე დილით სანამ ბებია ძია პავლეს და მე გვასაუზუნებდა, ბიჭებმა საღებავი წაიღეს, პატარა ხის ოთახი შეღებეს, ბასა მეწისქვილესაც მიუტანეს წამალი.

... ფეხი ძალიან მტკიცია, თხრილში გადახტომისას ვიღრძე.

გოგინ და მერაბმა ხელი ჩამკიდეს და სკოლის დარბაზში შევდივართ. წითელ-ყელსასვევიან მოსწავლეებს სახეიმო გა-

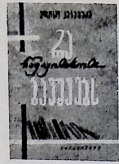
მომეტყველება აქვთ. შუა დარბაზში ყვავილებიანი, წითელნაჭურგადაფარებული მაგიდა ღვას. მაგიდასთან ჩვენი გეოგრაფის მასწავლებელი ზის და რაღაცას წერს. მთელ სკოლაში არ მოიძებნება ბავშვი, ის რომ არ უყვარდეს; იგი თურმე მუზღავურობაზე ოცნებობდა, მაგრამ ჯანმრთელობამ ხელი არ შეუწყო და ექიმების რჩევით ჩვენს სოფე-

ლში დასახლდა. აქ კი, ზღვა კი არაა, უკლებილ უკლებილ პაწაწინა მდინარეც არ მოიძებნება.

გეოგრაფის მასწავლებელი წამოვდა, რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ შეჩერდა, მხარაზე ხელი გადამხვია და ღიმილით ესლა მითხრა:

— ყოჩაღ, ზაზა, პიონერის სიტყვა — სიტყვა!

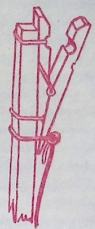
ბავშვებო, კარგი წინის შერჩევაში დაგებმარებათ მოჭადრაკე ქალის ელისო კაკაბაძის მიერ შედგენილი კრებული „რა უნდა ვაკავითხოთ ბავშვებს“. აქ დასაყვებელია ორიგინალური, რუსული და უცხოური საბავშვო ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშები, რომლებსაც თან ახლავს მოკლე მიმოხილვები.

ქართველი მკითხველი კარგად იცნობს რუს მწერალს ვალენტინ ბერისტოვს, რომელსაც ბევრი საბავშვო ლექსისა და მოთხრობის ავტორია. „ოქროს ქარქაშაინი ხმალი“ ბერისტოვის მეტად საინტერესო წიგნია, რომელშიც შესულია სამი მოთხრობა: „მე ხარსუე მუპაკიევიანი“, „ფათურაკები არ იქნება“ და „ოქროსქარქაშაინი ხმალი“. ამ მოთხრობებში გადმოცემულია არქეოლოგიების, ამ მეოცნებე ადამიანების, ფიქრები და განცდები.

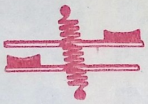
1964 წელი ქართული სპორტის ისტორიაში ყველაზე „უხეშოსავლიანი“ წელი იყო. ამ წელს წარმატებით გამოვიდნენ ჩვენი თანამემამულე მოჭიდავეები, მძლეონები, ტანმოვარჯიშეები, ფეხბურთელები, ხელბურთელები და სპორტის სხვა სახეობის წარმომადგენლები. სულ მოპოვებულ იქნა ოქროს 41 მედალი, აქედან 9 ხელბურთზე მოიღის თბილისის „ბურევესტნიკის“ ხელბურთელებმა 1964 წლის დაიბრუნეს 1963 წელში დაკარგული ჩემპიონის ტიტული და მეორედ გახდნენ საბჭოთა კავშირის ოქროს მედალოსნები.

ჯ. ენუქიძე თავის წიგნში „ნაკიანი წლის ოქროს წიგნი“ — მოგვითხრობს ქართველი ხელბურთელების წარმატებებზე საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატებსა და საერთაშორისო შეხვედრებში.

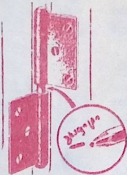
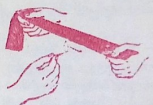
ცოცხი რომ მალე არ გაცვდეს, ხმარებაშიღე 2-3 საათით მარლუწყალში ჩაალბე. ასეთი წესით დამშალი ცოცხი სამჯერ მეტ ხანს ძლებს.

ზეთის საღებავს გამოცდილი ოსტატი თავლიად არ დატოვებს, —საღებავი ხელად გადაიკრავს ხოლმე თხელ ბრკეს და ფუჭდება. არა და, საღებავის საიმედოდ შენახვა ძალზე იოლი საქმეა: მოასხი თავზე მზე-სუნთხირის ზეთი და მშვიდად იყავი —იგი დიდხანს შეინარჩუნებს პეწს.

ორ ლურსმანზე გაჭიმული ზამზარა შესანიშნავი საშუალებაა წერილმანი საგნების (შეალოთად, კბილის ჯაგრიხის) შესანახავად.

კაპროს ან ლავსანს ვერასწოთ სწორად ვერ გაჭირი. აბა, სცადე, ნაჭერი გაჭიმე, ფრთხილად მიიტანე მასთან ათბებული ასანთის დერი და სწრაფად გაატარ-გამოატარე ნაჭრის ქვეშ. ამის შემდეგ ნაჭერი შენს ნებაზე გაიჭრება.

წამდაწუმ მიჭირალიე კარი ვერაფერი შეილი „შეგობარია“, ამიტომ ადექი, ანჯამის ლერძს გრაფიტის ფანქარო გაუყე-გამოუსვი და კარი „სიმღერას“ შეწყვეტ.

ორიგინალური ქართული

სტოკჰოლმში ძალზე თავისებური ქურდობა ზედმოდა. ვინმე ახირებული პიროვნება ქალაქის მცხოვრებლებს სისტემატურად მპარავდა ბინის კარებს. ქურდი აღმოჩნდა მკამოლ შექმნილი კაცო, რომელიც ამ უცნაურ ქურდობას იმითმ სწავლიდა. რომ სხ-

ლების მფლობელთათვის ესწავლებინა თავიანთი ოთახების ჩაკეტვა. ამ ორიგინალურ ქურდს, გაჩხრცისას, 118 მოპარული კარი აღმოაჩნდა.

ჩვეულებრივი ყველი

ყველი სულ პირველად სპარსელებმა დაამოადეს. ეს მოხდა ჩვენი წელთაღრიცხვის

80-იან წლებში. ასე რომ, ყველი ჯერ კიდევ ორი ათასი წლისაც კი არაა. საინტერესოა, მაინც რამდენჯერ უყველი არსებობს? ამ დარჯში ყველავ ატორიტეტული სპეციალისტის ანდრე სიმონის თქმით, ამგვარ მსოფლიოში 800 სახის ყველი მზადდება. სწორედ ანდრე სიმონს ეკუთვნის ცნობილი თქმა: „ის ხალხი, რომელიც იცნობს თუნდაც 250 სახის ყველს, არ შეიძლება უყველოდ გაქრეს პირისიგან შიშისა“. იტალიის ქალაქ პარმში ყველის დამზადების განსაკუთრებული სპეციალისტებიც კი არიან. ისეინა — მოუწურავდები, რომლებსაც ისე აქვთ

გამახვილებული სენა, რომ ყველის ყვერჭა მისის კაცუნითაც კი ატყობენ; არის თუ არა ყველი „მწიფი“.

პარდების ძალბაძი

სამ მილიონზე მეტი ვარდის ბუჩქი ჰყავს ტანკოების სკვერებსა და ბაღებში. ქალაქის მცხოვრებლებმა თანაბრად რომ გაინაწილონ, თითოეულ მათგანს „უვავლოა დედოფლის“ სამი ბუჩქი შეგვდება.

ხუთი წელიც სინდავს

ამ ხუთი წლის წინ, დივიკოპულის მკვიდარი, ექვსი წლის გოგონა ჩაღიენ ხენტი ნაიონის საუბლად ჭუჩაში გამოვიდა. ამ დროს მას მოტოცაოდა დაეცა. იმ დღიდან დაწყებული, ჩაღიენს დრმა ძილთ სინდავს, თვადლები გახლებლი აქვს და ორივე ხელში ზურად ფულთ ჩაუბღუჭია. გოგონა ნორმალურად იზრდება. ავბავენ კუჭში გაყოფილი ნაბერტბლან. ვერც ერთი ექიმი ვერ ამოხსნ, კიდევ რამდენ ხანს იძინებს ეს ბავშვი.

ლათონური, როგორც ცნობილია, მკვდარ ენად ითვლება; მკვდარი ენა კი ისეთი ენაა, რომელზეც დღეს არავინ ლაპარაკობს. მეცნიერთა გამოთვლით, მკვდარი ენები უფრო მეტია, ვიდრე ცოცხალი. ენა დამოკიდებულია ხალხზე; როცა ხალხი ისპობა, ისპობა ამ ხალხის ენაც. მაგრამ ლათონური ენის თავდადასავალი ამ მხრივ დამოწყალისა.

მეფართოთ ისტორიას. დასავლეთ რომის იმპერია 476 წლამდე არსებობდა. ამ წელს დაეშო რომის უკანასკნელი იმპერატორი რომულ ავგუსტული. იგი გერმანელმა ოდოაკრმა დაამარტვა. ეს იყო რომის ბატონობის დასასრული. მაგრამ ლათონური (რომშიდლებს ენა) კვლავ დარჩა სხვა ენებზე აღმატებულ ენად. მთელი შუა საუკუნეების მანძილზე, ლათონური ენა ითვლებოდა საერთაშორისო ლიტერატურულ და სამეცნიერო ენად. ამ ენაზე, და არა თავიანთი ეროვნულ ენებზე, კოსთულოდუნენ ლექციებს სხვადასხვა ქვეყნების უნივერსიტეტებში. ასე მაგალითად, პირველი ლექცია გერმანულ ენაზე წაიკითხა იქნა მხოლოდ 1688 წელს.

ყველა ქვეყნის ექიმებისა და ფარმაცევტებისათვის ლათონური ახლაც სარგაშორისო ენაა. ჩვენ დროში, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებასთან ერთად, ელვას სისაწრაფით იზრდება ახალი ტერმინები. მარტო ქიმიის ლექსიკონი ამგვარად ორ მილიონამდე ტერმინს შეიცავს და კვლავ გაუნუწავებლად იზრდება. მერცად, საიდან იღებენ ახალ ტერმინებს? როგორც წინა-ლათონურ და ძველ ბერძნულ ენებდან.

უჩვეულო პატიმარი

ვინმე ამერიკელ ორგენო ვრცის, რომელიც მაც ოსუომეტო წლის პატიმარმა მოიხადა, კარგი უოფაქციეებისთვის ორჯერ შესთავაზეს

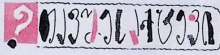
ვადამდე განთავისუფლება. მაგრამ მან ორჯერვე უარი განაცხადა. საქმე ისაა, რომ ვრცი საპატიმროს გუნდში მღერის და, როგორც თვითონ ამბობს, ვერ უშტულებს ამხანაგებს: ჩემი ხანის ვარემ რა ურევილებო გუნდს!

პასუხი

გი-ი ნომერი მოთავსებად თავისთავად

გიომბრაფიული კროსკოლოდი

- პორიონალურად: 1. კრეტ; 7. მარსი; 8. პანოი; 9. აზია; 11. ლავა; 13. ლუარა; 14. ეტნა; 15. მალი; 16. კენია; 19. გოა; 20. ონი; 24. ხეობა; 25. ვანგა; 26. ანაბა.
- ვერტკალურად: 2. ელბა; 3. პაიტი; 4. ოსლო; 5. განა; 6. სოფია; 9. ალბები; 10. პავანა; 12. ალფირი; 17. კორეა; 18. ონეგი; 21. ობი; 22. სენა; 23. ჩაი.

ჩინლონი

ბირმასა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის სხვა ქვეყნებში ბავშვები სიამოვნებით თამაშობენ ჩინლონს. ბირმასი ეს თამაში ერთგულ თამაშად ითვლება. იგი სისწრაფესა და მოწინააღმდეგეობას ერთ-ერთი კარგი საშუალებაა. ჩინლონი პატარა ნაქსოვ ბურთს ჰქვია. მის ნაცვლად შეიძლება გამოიყენოს ჩვეულებრივი, რეზინის ბურთი. რადგან ტერფის შიდა მხარით და ფეხის ზურვით ბურთის დარტყმა და აკენწურვარც ისე იოლი საქმეა, დარტყმა შეიძლება შესრულდეს თავითაც. ბურთი, მიღების შემდეგ, შეგიძლიათ რამდენჯერმე

აკენწლოთ, გადასცეთ გვერდით მდგომ პარტნიორს ან გადაისროლოთ მიედინის მეორე მხარეს.

ჩინლონს თამაშობს როგორც ორი მოთამაშე, ისე ორი გუნდიც; რცა ორნი

თამაშობენ, იგებს ის, რომელიც მეტჯერ აკენწლოს ფეხით, მუსლით, მხრით ან თავით (ეს თამაში ძალზე გავრცელებული იყო თბილისში 20-25 წლის წინათ, მას „ავტალურს“ ეძახდნენ).

გუნდური თამაში წრეში ტარდება. თითოეულ გუნდში 5-6 კაცია, მიუდანინ შუაშუა გაყოფილი ბადით ან თოკით. ერთ მხარეს ბურთი შეიძლება მისოლდ 3-ჯერ გათამაშდეს. ამ სამი დარტყმიდან შეიძლება სამჯერვე ერთმა დაარტყას, ოღონდ მესამედ ბურთი აუცილებლად გადასროლილი უნდა იქნას მეორე მხარეს.

ქულების თვლა ისეთივეა, როგორც ფერებურთში. თუ ბურთი ძირს დადვარდა — იკარგება, ე. ი. მეორე გუნდს გადაეცემა. გუნდი, რომელიც დადვარვებს 10 ქულას, ე. ი. 10-ჯერ დადვარვას ბურთს — წაგებულად ითვლება. თუ ორივე გუნდმა 9-9 ქულა დაკავდა, თამაში მანამდე გასტანს, ვიდრე ერთი გუნდი ორი ქულით არ გაასწრებს მეორეს.

„ტომარებით მოგზაურობა“

ეს თამაში ძალზე გავრცელებულია ევროპაში. იგი პოლანდიაში წარმოიშვა, სახალხო ზეიმებზე, სადაც ამ მხიარული თამაშისთვის ფერად-ფერად ტომრებს ამზადებენ ხოლმე. აბა წარმოიდგინეთ, რა დიდებული სანახავი იქნება მინდორი, სადაც ტარდება ეს შეჯიბრი. ეგვონებათ, მოხტუნავე ყვავილებით არის იქაურობა მორთული. ხშირად, შეჯიბრის მონაწილენი გონებამახვილობაში ეჯიბრებიან ერთმანეთს, ტომრებზე აასგვარ გამოისახლებებს სტაფენ, — ზოგი კატა, ზოგი დათვი, ზოგი თაგვი... შეჯიბრი რომ დამთავრდება, გამაჯრევეუ-

ლებს ეგზოტულების მიხედვით აცხადებენ, — გაიმარჯვა „თორმა დათვმა“ „ქორელმა ვეფხვმა“ და ასე შემდეგ.

პოლანდიაში ამ თამაშს „პაი რაისი“ ჰქვია, ეს ქართულად „ტომრებით მოგზაურობას“ ნიშნავს. ამ მგზაურობის მარშრუტი მოკლეა. პატარა ბავშვები 20-30, დიდები კი 50-60 მეტრზე სირბილში ეჯიბრებიან ერთმანეთს. როგორც აღნიშნული იყო, კარგია თუ თამაშს მინდვრად ჩაატარებთ, რადგან დაცემა ისე საშიში აღარ იქნება. დაცემით კი იყოცხლებლად დაცემით! ერთი სიტყვით, — სი-

ნჯეთ, შეეჯიბრეთ ერთმანეთს — ტომარში ჩამდგარი ვინ უფრო ადრე მივაღანიშნულ ადგილამდე, და ნახავთ რა თვალისიერი იქნება!

გარეკანის მხატვრობა — ზურაბ მამხარაშვილისა.

რედაქტორი ბაბულია შვილი.

სარედაქციო კოლეგია: ფილიპე ბიკიძე, შოთა ბაგდალია, ნოდარ მუხარბანიძე, ჯუანშერ კვარაცხელია სებასტო კლინაშვილი, არჩანდ ლეხანიძე, ზურაბ ლეშაშვილი (მ/გ. მიძინანი), მაიკონი, თენგიფ სახლანაძე, ბაიოფ ვოცნიშვილი (სამხატვრო რედ.).

ჩვენი მხიარობა: ლილიანი, პლუზაჩოვის 81. ტელეფონები: რედაქტორისა — 17-76 სტატიის — 5-07-43

„ПIONEPR“. На грузинском языке. Адрес редакции: Тбилиси, пр. Платанов, 81. გამოცემულია მასაჟდღა. უფ 03449 ტირ. 35.000. პირ. ფორ. ჩაოდ. 41/2, ფხ. ფორ. ჩაოდ. 2. ხელაწერი. დასაბ. 27/X-65 ფ. სტატიის შეჯ. 3378. ვაშოფ. შეჯ. 1089. საქ. კაცის გამოცემულობის სტამბა № 1 რედ. აქტიუაში შემოსული მასალები ავტორებს არ უბარუნდებათ.

ფახი 20 კაიიკი

გადასული

გადასული!

გადასული!

გადასული
გადასული

გადასული

გადასული

1966

გადასული

სასაბავშვო
ქართული
გადასული
მთელი წლით.

გადასული 12 ნომერი.
თარგმანი ნომრის ღირებულება
2 მანეთი და 40 კაპიკი.

63/330

11
1965

ЗАМЕЦЛА

